Міністерство освіти і науки України
Інститут спеціальної педагогіки НАПН України

**НАВЧАЛЬНІ ПРОГРАМИ ДЛЯ 5-9 (10) КЛАСІВ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ДЛЯ ДІТЕЙ З ПОРУШЕННЯМИ ОПОРНО-РУХОВОГО АПАРАТУ**

# УКРАЇНСЬКА МОВА

## 8-10 КЛАСИ

Укладач: **Трофименко Л.І.,** кандидат педагогічних наук, ст. наук. співробітник лабораторії логопедії Інституту спеціальної педагогіки НАПН України

Київ – 2016

## Пояснювальна записка

Програму з української мови для загальноосвітніх шкіл для дітей з порушеннями опорно-рухового апарату укладено відповідно до програми для загальноосвітніх навчальних закладів з українською мовою навчання, розроблених на основі Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти, впровадженого в частині базової загальної середньої освіти з 1 вересня 2013 р., який ґрунтується на засадах компетентнісного, когнітивно-комунікативного, особистісно зорієнтованого й діяльнісного підходів до навчання, що зумовлює чітке визначення результативного складника засвоєння змісту базової й повної загальної середньої освіти. Зміст програми визначається напрямами та завданнями освітньої галузі «Мови і літератури» в загальноосвітніх навчальних закладах ІІ ступеня з поєднанням відповідної корекційно-розвиткової роботи, яка враховує особливості мовленнєвого розвитку дітей із порушеннями опорно-рухового апарату. Кількість годин розраховано відповідно до Наказу МОН України від 701 від 11.06.2014 «Про внесення змін до наказу Міністерства освіти і науки від 22.04.2014 № 504».

Основою програми навчання є Базовий навчальний план загальноосвітніх навчальних закладів, що обумовлюється принципами єдності і варіативності надання усім дітям в Україні однакових стартових умов у здобутті загальної середньої освіти незалежно від типу навчального закладу. Однак, необхідність урахування індивідуальних освітніх запитів учнів з порушеннями опорно-рухового апарату та особливості мовленнєвого розвитку учнів з такими супутніми мовленнєвими патологіями, як загальний недорозвиток мовлення, дизартрія, ринолалія, заїкання зумовила подовження терміну навчання дітей цієї категорії та визначення варіативної складової змісту загальної середньої освіти. Це стосується: певного скорочення обсягу базових програмових знань, дещо іншого погодинного розподілу змісту навчального матеріалу, виділення ключових акцентів корекційно-розвиткової роботи. Слід зауважити, що повільніші темпи засвоєння у початковій школі учнями з порушеннями опорно-рухового апарату програмового матеріалу за рахунок наявних мовленнєвих порушень та одночасна реалізація корекційного компоненту змісту навчання дають змогу на кінець початкової школи сформувати в учнів предметні і процесуальні знання практично на рівні учнів загальноосвітньої школи. Разом з тим, індивідуальні особливості розвитку дітей з порушеннями опорно-рухового апарату позначаються на можливостях засвоєння ними більш складного програмового змісту в старших класах. По-перше, це вимагає перегляду погодинного та змістовного співвідношення між освітніми галузями Базового навчального плану (що стосується, зокрема, подовження термінів засвоєння учнями навчального предмету «Українська мова»). По-друге, особливості розвитку учнів потребують також врахування специфічних охоронно-педагогічних вимог у процесі їх навчання (поступовості у введенні й застосуванні термінології, уважності при виборі мовного матеріалу, спрощенні вимог до письмових робіт та усних відповідей у залежності від індивідуальних мовленнєвих можливостей, допомоги при узагальненні матеріалу і умовиводах тощо). Розкриття специфіки розвитку дітей з порушеннями опорно-рухового апарату та відповідної корекційної спрямованості програмового змісту є актуальним у зв’язку з (часто) відсутністю спеціальної психолого-педагогічної освіти у вчителів, що викладають предметні знання в спеціальних школах.

Недостатній рівень засвоєння понять дітьми з порушеннями опорно-рухового апарату природним шляхом та їх переважної орієнтації на образний спосіб переробки інформації обумовлює головний акцент у роботі вчителя. Ним має стати формування в учнів концептуальних знань, що уможливить усвідомлене засвоєння учнями суспільного досвіду. Звісно, на кінець навчання в початковій школі більшість учнів з порушеннями опорно-рухового апарату наздоганяють дітей масової школи за рівнем оволодіння мовлення і, зокрема, її лексичної, граматичної складових. Однак і в основній школі вчителю слід приділяти особливу увагу роботі з оволодіння учнями системою знань про природу, людину, суспільство, культуру та виробництво (як основи формування загальнонаукової, загальнокультурної, технологічної, комунікативної і соціальної компетентностей).

Основна *мета* навчання української мови полягає у формуванні національно свідомої, духовно багатої мовної особистості, яка володіє вміннями й навичками вільно, комунікативно доцільно користуватися засобами рідної мови — її стилями, типами, жанрами в усіх видах мовленнєвої діяльності (аудіювання, читання, говоріння, письмо), тобто забезпечує належний рівень комунікативної компетенції.

Відповідно до поставленої мети головними *завданнями* навчання української мови в основній школі є:

- виховання стійкої мотивації й свідомого прагнення до вивчення української мови;
- формування в школярів компетентностей комунікативно доцільно й виправдано користуватися засобами мови в різних життєвих ситуаціях і сферах спілкування, дотримуючись норм українського етикету;
- ознайомлення з мовною системою й формування на цій основі базових лексичних, граматичних, стилістичних, орфоепічних і правописних умінь і навичок; здатності учня до аналізу й оцінки мовних явищ і фактів;
- формування вмінь розрізняти, аналізувати, класифікувати мовні факти, оцінювати їх з погляду нормативності, відповідності ситуації та сфері спілкування; працювати з текстом, здійснювати пошук інформації в різноманітних джерелах, здатності передавати її в самостійно створених висловлюваннях різних типів, стилів і жанрів;
- формування духовного світу учнів, цілісних світоглядних уявлень, загальнолюдських ціннісних орієнтирів, тобто прилучення через мову до культурних надбань українського народу і людства загалом.

**Корекційно-розвиткова робота має на меті:**

- корекцію слухового (фонематичного) сприймання та на цій основі розрізнення та розпізнавання звуків української мови за їх акустичними, артикуляційними ознаками;
- корекцію зорового ґнозису, аналізу, синтезу, просторових уявлень; зорового та рухового контролю, що є актуальним для дітей з порушеннями опорно-рухового апарату, зважаючи на провідне порушення зорового та рухового аналізаторів у структурі дефекту;
- корекцію порушень вимови звуків, звукосполучень відповідно до орфоепічних норм української мови;
- корекцію темпоритмічної сторони мовлення, інтонації; розвиток умінь правильного вживання наголосу, тембрового забарвлення мовлення;
- розвиток лексичної сторони мовлення шляхом розширення різних лексичних категорій, засвоєння нових термінів, уміння користуватися лексичними мовними засобами у різних мовленнєвих ситуаціях;
- корекцію граматичної системи мовлення на основі формування морфологічних та синтаксичних узагальнень, уявлень про морфологічні елементи слова та структуру речення, розвитку функції словотвору, морфологічного аналізу;
- корекцію зв’язного (діалогічного, монологічного) мовлення на основі розвитку умінь граматично правильно та логічно висловлювати свої думки з метою комунікації та з дотриманням норм літературної української мови, сприймання та відтворення почутого та прочитаного тексту з використанням зорової опори та без неї, за уявленням та уявою, розвитку внутрішнього мовлення;
- формування навичок усвідомленого мовного аналізу як основи для оволодіння і розвитку навичок читання та письма;
- корекція дислексій, дисграфій, дизорфографій.

Навчальний матеріал розподіляється відповідно до курсу української мови для 8-10 класів разом з вимогами до рівнів мовленнєвої, мовної, соціокультурної й діяльнісної компетентностей учнів.

*Мовленнєва й мовна* лінія є основними, які визначають безпосередній предмет навчання, його структуру, супроводжуються вимогами до рівня мовленнєвої й мовної компетентностей учнів, кількістю годин, що виділяються на їх засвоєння, а дві інші (соціокультурна й діяльнісна (стратегічна) є засобом досягнення *основної освітньої мети* навчання української мови в основній школі.

Відповідно до Державного стандарту, *мовленнєва* лінія забезпечує формування мовленнєвої компетентності шляхом формування та удосконалення вмінь і навичок в усіх видах мовленнєвої діяльності (аудіюванні, читанні, говорінні, письмі), а також готовності розв'язувати проблеми особистісного і суспільного характеру (*мовленнєва компетентність*).

Призначення *мовної* змістової лінії здійснюється в процесі засвоєння учнями системних знань про мову й формування на їх основі відповідних умінь як засобу пізнання, спілкування, самовираження людини (*мовна компетентність*).

Зміст мовної змістової лінії подається за лінійним принципом, що доповнюється реалізацією системи міжпредметних і внутрішньопредметних зв'язків, які зумовлюють систематичне й різнобічне збагачення словникового запасу й граматичної будови мовлення учнів лексико-фразеологічними, граматичними, стилістичними засобами, удосконалення мовних і мовленнєвих умінь і навичок**,** умінь користуватися різними лінгвістичними словниками.

Зазначені дві змістові лінії (мовленнєва й мовна) є основними, які визначають безпосередній *предмет навчання*, його структуру, супроводжуються вимогами до рівня мовленнєвої й мовної компетентностей учнів, кількістю годин, що виділяються на їх засвоєння, а дві інші (соціокультурна й діяльнісна (стратегічна) є *засобом* досягнення *основної освітньої мети* навчання української мови в основній школі.

*Соціокультурна* лінія сприяє формуванню соціокультурної компетентності шляхом засвоєння культурних і духовних цінностей, норм, що регулюють соціально-комунікативні відносини між статями, поколіннями, націями, сприяють естетичному і морально-етичному розвиткові учнів. Ця змістова лінія передбачає добір, опрацювання й конструювання тематично й стилістично орієнтованих текстів, що забезпечать розвиток комунікативних умінь і навичок (*соціокультурна компетентність*). *Окремо години на реалізацію цієї змістової лінії не виділяються.*

*Діяльнісна* (стратегічна) лінія сприяє формуванню діяльнісної компетентності шляхом формування навчальних умінь і навичок, опанування стратегіями, що визначають мовленнєву діяльність, соціально-комунікативну поведінку учнів, спрямовані на виконання навчальних завдань і розв'язання життєвих проблем. Реалізація цієї змістової лінії відбувається у процесі роботи над опрацюванням навчального матеріалу мовної, мовленнєвої й соціокультурної змістових ліній, а також використання засвоєного інтелектуально-операційного й ціннісного змісту інших навчальних предметів. *Окремо години на реалізацію діяльнісної змістової лінії теж не виділяються.*

*Внутрішньопредметні зв'язки* є засобом зв'язку мовних знань: 1) з лексикою, фразеологією, прислів'ями й крилатими висловами; 2) з граматикою (морфологією й синтаксисом); 3) з культурою мовлення й стилістикою; 4) з текстом. Реалізація саме цих зв'язків визначає спрямування мовленнєвого розвитку школярів з порушеннями опорно-рухового апарату.

Здійснення практично на кожному уроці внутрішньопредметного зв'язку із лексикою й фразеологією, прислів'ями, приказками й крилатими висловами забезпечує можливість послідовно збагачувати мовлення учнів цими необхідними засобами у залежності від їх індивідуального мовленнєвого розвитку. Важливе значення має також послідовне урізноманітнення граматичної будови мовлення школярів на рівні слова, словосполучення й речення. Загальновизнаною є й потреба в тому, щоб мовлення учнів було правильним не лише в правописному аспекті, а й стилістичному, а також в аспекті мовленнєвої культури. При цьому всі означені рівні та аспекти розвитку мовлення школярів можуть повноцінно реалізуватися лише за умови, якщо вони актуалізуються на найвищому рівні – рівні тексту. Саме на цьому рівні здійснюється вдосконалення вмінь досягати комунікативних цілей, тобто того, що має безпосередній вихід на мовленнєву практику.

*Міжпредметні зв'язки* забезпечують інтеграцію мови з іншими предметами, активно впливають на розвиток інтелектуальних і моральних якостей особистості, її свідомості й мислення, комунікативних умінь і навичок.

## Структура програми

Програмовий зміст навчального предмету представлений нижче в табличній формі, в якій:

- структуровано зміст навчального пріоритетного матеріалу (за темами);

- вказано орієнтовну кількість годин на вивчення кожного з тематичних блоків-розділів разом з уроками узагальнення та тематичного оцінювання навчальних досягнень учнів (учителю надається право коригувати його залежно від методичної концепції та конкретних навчальних ситуацій);
- наведено перелік основних вимог до загальноосвітньої підготовки учнів знань, умінь і навичок учнів, які є об'єктом контролю й оцінювання; розкрито спрямованість корекційно-розвиткової роботи та очікувані результати під час вивчення окремих тем.

## 8-й клас

(105 год., 3 год. на тиждень)

(4 год. – резерв годин для використання на розсуд учителя)

### Мовленнєва змістова лінія

***(23 години)***

| № п\п | Кіль-кість годин | Зміст навчального матеріалу | Державні вимоги до рівня мовленнєвої компетентності учнів | Спрямованість корекційно-розвиткової роботи |
|---|---|---|---|---|
| **1** | | **Відомості про мовлення**<br>Повторення відомостей про текст, стилі, жанри й типи мовлення, вимоги до мовлення, ситуацію спілкування; засоби міжфразового зв'язку в тексті. Різновиди аудіювання: ознайомлювальне, вивчальне, критичне.<br>Особливості будови опису місцевості, пам'яток історії й культури.<br>Жанри мовлення: оповідання, повідомлення, тематичні виписки, конспект прочитаного, протокол, витяг із протоколу, інтерв'ю, особливості будови їх. | **Учень / учениця:**<br>усвідомлює такі поняття, як види, форми мовлення, вимоги до мовлення, складники ситуації спілкування; **розрізняє** різновиди аудіювання й читання;<br>**аналізує** текст, основні ознаки його й будову;<br>**визначає** загальні мовні засоби міжфразового зв'язку (*повторення й узагальнення знань);*<br>**розрізняє** стилі (розмовний, художній, науковий, офіційно-діловий, публіцистичний), сферу використання їх, типи (розповідь, опис місцевості, пам'яток історії і культури, роздум) і жанри мовлення (оповідання, повідомлення, тематичні виписки, конспект, протокол, витяг із протоколу, інтерв'ю);<br>**виявляє** стилістичні помилки в тексті й виправляє їх. | Розвиток розуміння та розрізнення видів, форм, жанрів, стилів мовлення.<br>Закріплення умінь аналізувати текст, самостійно визначати основні частини тексту, його основні смислові частини, їх взаємозв'язок.<br>Розвиток слухової, зорової уваги до наявних стилістичних помилок в тексті, умінь самостійно їх виправляти.<br>Розвиток умінь та навичок висловлюватись виразно, доречно, економно, виявляти багатство лексичних і граматичних засобів, аргументувати висловлені тези, дотримуватися норм літературної мови.<br>Вдосконалення навичок мовленнєвої культури та мовленнєвого етикету.<br>Виховання шанобливого ставлення до мови та мовних норм. |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| | | | | |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| **2** | | **Види робіт**<br>**<u>Сприймання чужого мовлення:</u>**<br>**Аудіювання (слухання-розуміння)**<br>Слухання-розуміння текстів, що належать до стилів: розмовного, художнього, офіційно-ділового, публіцистичного, наукового; типів: розповідь, опис (зокрема опис місцевості, пам'яток історії й культури), роздум; жанрів мовлення (оповідання, стаття, повість, п'єса, нарис, вірш, байка), різноманітні жанри фольклору.<br>Сприймання на слух текстів, які містять аргументацію для підтвердження двох чи більше поглядів, думок; також прямо виражену спонукальну інформацію. | **Учень / учениця:**<br>**розуміє** фактичний зміст, тему та основну думку висловлень інших людей з одного прослуховування (розповіді, лекції, повідомлення, телепередачі та ін.), стежачи за особливостями змісту й мовного оформлення їх (тривалість звучання художнього тексту 700-800 слів 7-8 хв., інших стилів обсягом 600-700 слів – 6-7 хв.);<br>**визначає** причиново-наслідкові зв'язки, зображувально-виражальні засоби в текстах, складніших за змістом, ніж у попередніх класах;<br>**користується** залежно від мети й мовленнєвої ситуації різновидами слухання: ознайомлювальним (розуміє загальний зміст повідомлення), вивчальним (усвідомлює всі елементи почутого й запам'ятовує їх, розрізняє основну і другорядну інформацію), критичним (творчо, критично формулює власні судження);<br>**визначає** зображувально-виражальні засоби тексту (зокрема помічає мовні засоби, що забезпечують зв'язність тексту); аргументи, використані в тексті для підтвердження двох чи більше поглядів, думок; прямо виражену спонукальну інформацію в тексті;<br>**формулює** висновки щодо сприйнятого; оцінює прослухане, співвідносячи його із задумом мовця, власним життєвим досвідом.<br><br>**Учень / учениця:** | Розвиток слухового сприймання, слухової пам'яті, слухової уваги, уміння утримувати в пам'яті зміст прослуханого тексту.<br>Розвиток розуміння змісту, теми і основної думки висловлювання, виражально-зображувальних засобів прослуханого твору, встановлення причинно-наслідкових зв'язків.<br>Розвиток уявлення під час слухання та сприймання текстів.<br>Розвиток умінь давати оцінку прослуханому.<br>Активізація та збагачення словникового запасу у процесі вираження оцінки прослуханого, власних суджень, думок, формулюванні висновків щодо сприйнятого. |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| | | ***Читання мовчки і вголос***<br>***Читання мовчки*** текстів, що належать до стилів: розмовного, художнього, офіційно-ділового, наукового, публіцистичного; типів: розповідь, опис (зокрема опис місцевості, пам'яток історії й культури), роздум; жанрів мовлення (оповідання, стаття, повість, п'єса, нарис, замітка, вірш, байка), різноманітних жанрів фольклору.<br>Сприймання в прочитаному тексті різноманітної аргументації під час обговорення певної проблеми; також прямо вираженої спонукальної інформації.<br>Вивчальне читання (практично).<br>Робота з книжкою: передмова в книжці. | **читає мовчки** незнайомий текст, складніший і довший, ніж у попередніх класах (швидкість читання – 130-240 слів за хв.);<br>**користується** залежно від мети й мовленнєвої ситуації *вивчальним* різновидом читання (глибоко проникаючи в зміст тексту, розуміє взаємозв'язок, послідовність його композиції,з'ясовує незрозумілі фрази, дає власні визначення, максимально повно охоплює нову інформацію, визначає основне й другорядне в тексті, причиново-наслідкові зв'язки між явищами);<br>**розрізняє** в тексті прямо виражену спонукальну інформацію, різноманітну аргументацію;<br>**робить** короткі записи (план, тематичні виписки, конспект) у процесі читання;<br>**ставить** самостійно запитання під час читання й шукає на них відповідь;<br>**оцінює** прочитане з погляду змісту, форми, авторського задуму й мовного оформлення. | Удосконалення умінь читати мовчки тексти різних стилів.<br>Розвиток практичних умінь користуватися вивчальним читанням.<br>Корекція прогнозування під час читання.<br>Корекція зорових функцій і операцій: уваги, сприймання, пам'яті на графемному матеріалі.<br>Розвиток розуміння прочитаного.<br>Корекція інтелектуальної діяльності (сприймання, порівняння, узагальнення, співставлення, аналіз) у роботі з текстом, його структурою, обсягом, плануванням.<br>Розвиток пам'яті, спрямування роботи на розширення обсягів змісту прочитаного.<br>Розвиток умінь встановлювати причинно-наслідкові зв'язки та залежності в об'єктах і явищах, що аналізуються.<br>Вправляння в умінні оцінювати прочитаний текст та висловлювати своє ставлення до прочитаного декількома фразами. |
| | | **Виразне читання вголос** художніх, наукових, публіцистичних, ділових текстів, що належать до таких жанрів мовлення: стаття, оповідання, повість, нарис, п'єса, замітка, легенда, байка, вірш, пісня, прислів'я й приказки (вивчення деяких напам'ять або близько до тексту). | **Учень / учениця:**<br>**виразно читає** вголос знайомі (складніші за сприйняттям, ніж у попередніх класах) і незнайомі тексти різних стилів, типів, жанрів мовлення, з достатньою швидкістю (80-120 слів за хв.), відповідно до орфоепічних та інтонаційних норм, виражаючи за допомогою темпу, тембру, гучності читання особливості змісту, стилю тексту, авторський задум; | Удосконалення читацьких навичок.<br>Розвиток зорових та слухових функцій та операцій, що входять до навички читання: увага, сприймання, контроль, пам'ять на графемному матеріалі.<br>Корекція операцій прогнозування, слухового контролю під час читання уголос.<br>Розвиток та удосконалення орфоепічних норм мовлення. |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| | | | **оцінює** прочитаний уголос текст із погляду його змісту, форми, задуму й мовного оформлення. | Корекція темпо-ритмічних засобів мовлення: плавності, сили голосу під час читання, інтонації відповідно до жанрів та стилів мовлення.<br>Розвиток умінь оцінювати прочитаний текст, задум автора та висловлювати своє ставлення до прочитаного доступними фразами. |
| **3** | | **<u>Відтворення тексту:</u>**<br>***Перекази*** за складним планом.<br>**Говоріння**:<br>Вибірковий переказ розповідного тексту з елементами опису пам'яток історії й культури в художньому стилі.<br>Стислий переказ тексту публіцистичного стилю (зокрема на основі прослуханих телепередач).<br>**Письмо:**<br>Стислий переказ розповідного тексту з елементами опису місцевості в художньому стилі.<br>Докладний переказ розповідного тексту з елементами опису пам'яток історії й культури в публіцистичному стилі. | **Учень / учениця:**<br>**переказує** докладно, вибірково й стисло (усно чи письмово) прослуханий або прочитаний текст художнього й публіцистичного стилів мовлення обсягом (для докладного переказу 250-300 слів, стислого й вибіркового – в 1,5-2 рази більше), підпорядковуючи висловлення темі та основній думці, дотримуючись композиції, мовних, стильових особливостей та авторського задуму, уникає стилістичних помилок;<br>**знаходить і виправляє** недоліки в змісті, будові й мовному оформленні висловлення;<br>**оцінює** текст щодо його змісту, форми, авторського задуму й мовного оформлення. | Корекція та розвиток усного мовлення.<br>Розвиток навички монологічного мовлення: аналізувати зміст висловів, виражати зміст ситуацій чи подій за допомогою мовних засобів; дотримуватись теми висловлювання; завершувати зв'язний вислів невеличким висновком чи міркуванням.<br>Розвиток слухової, зорової уваги до наявних помилок та недоліків в тексті, умінь самостійно їх виправляти.<br>Активізація та розширення словникового запасу, розвиток граматично правильного оформлення висловлювань.<br>Розвиток умінь оцінювати прослуханий або прочитаний текст.<br>Розвиток умінь докладно переказувати текст в усній і письмовій формі.<br>Корекція орфографічної грамотності, уміння застосовувати набуті знання. |
| **4** | | **<u>Створення власних висловлень</u>**<br>**Діалогічне мовлення:**<br>**Говоріння й письмо**<br>*Діалог*, складений на основі телепередач, дібраних запитань за текстом, як обмін думками, повідомлення, відповідно до | **Учень / учениця:**<br>**складає** усний і письмовий діалог (орієнтовно 10-12 реплік для двох учнів) як обмін думками, повідомлення на основі самостійно дібраних запитань за текстом, прослуханих телепередач, | Розвиток навички діалогічного мовлення: створювати вислови, виражати зміст ситуацій чи подій за допомогою мовних засобів в усній і письмовій формі. |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| | | створеної в класі ситуації спілкування, пов'язаної із життєвим досвідом учнів, дискусійного характеру, розігрування його в різних стилях мовлення.<br><br>**Монологічне мовлення:**<br>***Твори*** за складним планом.<br>**Говоріння**:<br>Твір-опис місцевості (вулиці, села, міста) на основі особистих спостережень і вражень у художньому стилі.<br>Твір-опис пам'яток історії й культури за картиною в публіцистичному стилі.<br>Повідомлення на тему про мову, що потребує зіставлення й узагальнення матеріалу в науковому стилі.<br>**Письмо:**<br>Твори-описи місцевості (вулиці, села, міста), пам'яток історії й культури на основі особистих спостережень і вражень у художньому стилі. | що містять розповідь чи роздум дискусійного характеру;<br>**додає** чи **змінює** окремі репліки діалогу відповідно до зміненої ситуації спілкування;<br>**підтримує** діалог, використовуючи репліки для стимулювання, формули мовленнєвого етикету, демонструючи певний рівень вправності в процесі діалогу (стислість, виразність, доречність тощо), дотримуючись норм української літературної мови;<br>**обирає** самостійно аспект запропонованої теми, висловлюючи особисту думку щодо обговорення її, використовуючи цікаві, переконливі аргументи на захист своєї позиції, із власного життєвого досвіду, змінюючи свою думку в разі незаперечних аргументів співрозмовника;<br>**оцінює** текст (його зміст, форму, будову й мовне оформлення).<br><br>**Учень / учениця:**<br>**складає** усні й письмові твори (за складним планом, обираючи відповідний ситуації спілкування й комунікативному завданню стиль мовлення (розмовний, художній, науковий, публіцистичний, офіційно-діловий), використовуючи різні типи мовлення (зокрема твір-опис місцевості, твір-опис пам'яток історії й культури) і жанр мовлення (конспект прочитаного, тематичні виписки, інтерв'ю, протокол, витяг із протоколу);<br>**використовує** засоби образності в тексті, передає причиново-наслідкові зв'язки;<br>**додержується** основних вимог до мовлення й правил спілкування; | Корекція усного мовлення: навичок зв'язного мовлення, розширення словникового запасу, розвиток граматично правильного оформлення висловлювань у процесі складання усної розповіді з метою комунікації.<br>Корекція та удосконалення орфоепічних норм мовлення, навичок використання норм української літературної мови.<br>Розвиток слухової уваги, слухової пам'яті, уміння застосовувати набуті мовні знання під час створення мовленнєвої ситуації.<br>Розвиток умінь оцінювати текст та інші висловлювання.<br><br>Розвиток навички монологічного мовлення: створювати вислови, виражати зміст ситуацій чи подій за допомогою мовних засобів в усній і письмовій формі; дотримуватись теми висловлювання.<br>Вдосконалення умінь встановлювати та передавати причиново-наслідкові зв'язки в залежності від ситуації.<br>Розвиток слухової, зорової уваги до власних та чужих висловлювань, наявних недоліків, умінь самостійно їх виправляти.<br>Активізація та розширення словникового запасу, розвиток |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| | | Конспект прочитаного науково-навчального тексту; тематичні виписки.<br>Інтерв'ю в публіцистичному стилі.<br>***Ділові папери***. Протокол. Витяг із протоколу. | **знаходить і виправляє** недоліки в змісті, будові, мовному оформленні власного й чужого висловлення;<br>**оцінює** текст (його зміст, форму, задум і мовне оформлення). | граматично правильного оформлення висловлювань.<br>Корекція орфографічної грамотності, уміння застосовувати набуті знання.<br>Корекція та удосконалення орфоепічних норм мовлення, етикету, навичок використання норм української літературної мови. |
| **Міжпредметні зв'язки.** Роздуми з елементами аналізу художнього твору, письмова порівняльна й групова характеристика літературних героїв (література). | | | | |

## Мовна змістова лінія

***(78 години + 4 години резерву)***

| № п\п | Кіль-кість годин | Зміст навчального матеріалу | Державні вимоги до рівня мовної компетентності учнів | Спрямованість корекційно-розвиткової роботи |
|---|---|---|---|---|
| **1** | **1** | **Вступ**<br>Мова − найважливіший засіб спілкування, пізнання і впливу. | **Учень / учениця:**<br>**усвідомлює** значення мови як найважливішого засобу пізнання, спілкування і впливу. | Розвиток розуміння значення мови як засобу спілкування, її багатства, уміння використовувати у власному мовленні слів та виразів з відповідною інтонацією.<br>Виховання поважного ставлення до мови як найважливішого надбання народу, мовних норм, мовленнєвої культури. |
| **2** | **8** | **Повторення та узагальнення вивченого**<br><br>Лексикологія. Фразеологія.<br>Основні правила правопису (за вибором учителя). | **Учень / учениця:**<br>**використовує** вивчені поняття у власних висловленнях;<br>**аргументує** належність слова до певної групи лексики;<br>**використовує** доречно в мовленні вивчені групи лексики, фразеологізми;<br>**користується** словниками різних видів. | Розвиток уміння адекватно використовувати у власному мовленні засвоєні поняття, терміни, їх значення.<br>Корекція умінь розуміти та вживати слова певної лексичної групи, різних семантичних груп, розрізняти слова різного семантичного забарвлення, стилю. |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| | | | | Розвиток розуміння фразеологізмів, їх значення, стилістичну роль в мовленні.<br>Стимулювання самостійного використання учнями фразеологізмів у власному мовленні.<br>Розвиток умінь користуватися словниками: тлумачним та іншомовних слів. |
| **3** | **8** | **МОРФОЛОГІЯ. ОРФОГРАФІЯ. (продовження)**<br>**Прийменник** як службова частина мови. Прийменник як засіб зв'язку слів у словосполученні й реченні.<br>Види прийменників за будовою.<br>Зв'язок прийменника з непрямими відмінками іменника.<br>***Правопис прийменників.***<br>Написання похідних прийменників разом, окремо і через дефіс.<br><br>***Внутрішньопредметні зв'язки:***<br>***Лексикологія й фразеологія***<br>*Прийменники-синоніми й антоніми.*<br>***Синтаксис.*** *Прийменниково-іменникові конструкції в ролі членів речення.*<br>***Культура мовлення й стилістика.***<br>*Особливості вживання деяких прийменників з іменниками. Прийменники-синоніми як засіб милозвучності мови* ***(в-у, з-зі-із-зо)****.*<br><br>***Міжпредметні зв'язки.***<br>*Використання прийменниково-іменникових конструкцій у художніх і наукових* | **Учень / учениця:**<br>**знаходить** прийменники в реченні;<br>**відрізняє** їх від сполучників і часток;<br>правильно **поєднує** з іменниками;<br>**застосовує** правила правопису прийменників; **знаходить і виправляє** помилки в їх правописі;<br>**аналізує** тексти щодо правильності використання прийменників із відмінковими формами іменників;<br>**складає** речення з різноманітними прийменниково-іменниковими конструкціями;<br>**редагує** тексти щодо правильності використання прийменникових засобів милозвучності мовлення. | Розширення знань про морфологію.<br>Розвиток розуміння значення прийменника як службової частини мови, як засобу зв'язку слів.<br>Формування умінь виділяти в реченні прийменники.<br>Формування умінь диференціювати прийменники, сполучники, частки (практично).<br>Формування умінь правильного вживання прийменників у поєднанні з іменниками.<br>Формування орфографічної навички щодо написання прийменників (окремо, разом, через дефіс) (практично).<br>Розвиток умінь виявляти, аналізувати та виправляти правописні, дисграфічні помилки при написанні прийменників.<br>Розвиток умінь складати речення з прийменниками, практичне вправляння у використанні прийменників для зв'язку речень у тексті.<br>Корекція зорового контролю за виконанням письмових завдань. |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| | | *текстах (література, історія, географія, фізика, хімія).* | | |
| **4** | **7** | **Сполучник** як службова частина мови.<br>Види сполучників за будовою, походженням, способом використання в реченні.<br>Використання сполучників у простому й складному реченнях: сполучники сурядності й підрядності.<br>Сполучники й сполучні слова.<br>***Правопис сполучників.***<br>Написання сполучників разом та окремо. Розрізнення сполучників і однозвучних слів.<br><br>***Внутрішньопредметні зв'язки:***<br>***Лексикологія й фразеологія.***<br>*Сполучники-синоніми й антоніми, фразеологізми й крилаті вислови зі сполучниками.*<br>.<br>***Культура мовлення й стилістика.***<br>*Використання в мовленні сполучників-синонімів.*<br>***Міжпредметні зв'язки.***<br>*Використання похідних складених сполучників у наукових текстах (історія, географія, біологія, хімія, фізика, математика).* | **Учень / учениця:**<br>**знаходить** сполучники в реченні;<br>**відрізняє** їх від прийменників і часток;<br>визначає види сполучників за будовою, способом використання в простому й складному реченнях;<br>правильно **пише** сполучники; **помічає й виправляє** помилки в їх написанні;<br>правильно **аналізує** наукові тексти щодо функції в них похідних складених сполучників;<br>**використовує** сполучники у власних висловленнях відповідно до функціонального призначення, складаючи прості й складні речення;<br>**редагує** речення, доцільно замінюючи сполучники синонімічними. | Розвиток розуміння значення сполучника як службової частини мови.<br>Формування умінь виділяти сполучники в реченні.<br>Формування умінь диференціювати сполучники, прийменники, частки (практично).<br>Формування умінь адекватного використання сполучників у простому й складному реченні.<br>Формування умінь визначати види сполучників за будовою.<br>Формування орфографічної навички щодо написання сполучників (окремо, разом) (практично).<br>Розвиток умінь виявляти, аналізувати та виправляти правописні, дисграфічні помилки при написанні сполучників.<br>Розвиток умінь складати прості й складні речення зі сполучниками, практичне вправляння у використанні сполучників відповідного призначення.<br>Корекція зорового контролю за виконанням письмових завдань. |
| **5** | **8** | **Частка** як службова частина мови.<br>***Правопис часток (із займенниками й прислівниками) (повторення).***<br>Написання часток ***-бо, -но, -то, -от, -таки.***<br>***Не, ні*** з різними частинами мови (узагальнення). | **Учень / учениця:**<br>**знаходить** частки в реченні, **відрізняє** від інших службових частин мови;<br>**визначає** частки за їх роллю в реченні;<br>**правильно пише** частки; **знаходить** і **пояснює** орфограми в частках за допомогою правил; | Розвиток розуміння значення частки як службової частини мови, її роль в реченні.<br>Формування умінь виділяти частки в реченні.<br>Формування умінь диференціювати частки від інших службових частин мови (практично). |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| | | ***Внутрішньопредметні зв'язки:***<br>***Лексикологія й фразеологія.***<br>*Частки синоніми й антоніми. Фразеологізми й крилаті вислови з частками.*<br><br>***Культура мовлення.***<br>*Виразне читання речень із частками.*<br><br>***Міжпредметні зв'язки.***<br>*Використання часток як виражального засобу в художніх творах (література).* | самостійно **знаходить** і **виправляє** помилки в правописі;<br>**аналізує** тексти щодо використання в них часток як виражального засобу;<br>**складає речення** з модальними частками;<br>**редагує тексти** щодо правильності використання модальних часток;<br>**створює висловлювання,** правильно використовуючи частки. | Формування умінь адекватного та правильного використання часток у простому й складному реченні як виражального засобу.<br>Формування орфографічної навички щодо написання часток (окремо, через дефіс) (практично).<br>Розвиток умінь виявляти, аналізувати та виправляти правописні, дисграфічні помилки при написанні часток.<br>Корекція зорового контролю за виконанням письмових завдань. |
| **6** | **4** | **Вигук** як особлива частина мови.<br>***Правопис вигуків.***<br>Дефіс у вигуках.<br>Кома і знак оклику при вигуках.<br><br>***Внутрішньопредметні зв'язки:***<br>***Лексикологія й фразеологія.***<br>*Найуживаніші фразеологізми (зокрема приказки й прислів'я) з вигуками.*<br><br>***Культура мовлення.***<br>*Правильне читання речень із вигуками.*<br><br>***Міжпредметні зв'язки.***<br>*Використання вигуків як засобу виразності в художніх творах (література).* | **Учень / учениця:**<br>**знаходить** вигуки в реченні;<br>**визначає** належність вигуку до відповідної групи за значенням;<br>**відрізняє** їх від часток;<br>**правильно пише** вигуки з орфограмами й розставляє розділові знаки при них;<br>**пояснює** написання вигуків з орфограмами й пунктограмами;<br>**аналізує** тексти щодо ролі в них вигуків;<br>виразно **читає** тексти з вигуками;<br>доречно **використовує** вигуки у власному мовленні. | Розвиток розуміння значення вигуку як особливої частини мови.<br>Формування умінь виділяти вигуки в реченні.<br>Формування умінь диференціювати вигуки і частки (практично).<br>Формування умінь адекватного використання вигуків у власному мовленні.<br>Формування орфографічної навички щодо написання вигуків (практично), правильного написання вигуків, вживання пунктуаційних знаків.<br>Розвиток умінь виявляти, аналізувати та виправляти правописні, дисграфічні помилки при написанні вигуків.<br>Корекція зорового контролю за виконанням письмових завдань.<br>Корекція умінь виразного читання текстів з вигуками, правильного інтонування вигуків. |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| **7** | **7** | **Синтаксис. Пунктуація**<br>**Словосполучення й речення.**<br>**Словосполучення.** Будова й види словосполучень за способами вираження головного слова.<br>**Речення.** Речення прості й складні (повторення), двоскладні та односкладні<br><br>***Внутрішньопредметні зв'язки:***<br>***Граматика.*** *Спостереження за використанням вивчених частин мови в ролі головного й залежного слова. Граматична помилка та умовне позначення її (практично).*<br>***Культура мовлення.*** *Практичне засвоєння словосполучень, у яких допускаються помилки у формі залежного слова; синонімічність словосполучень різної будови,зворотний порядок слів як засіб виразності мовлення.*<br><br>***Міжпредметні зв'язки****. Інверсія в художньому творі (література).* | **Учень / учениця:**<br>**розрізняє** поняття синтаксис й пунктуація, головне й залежне слово в словосполученні;<br>**будує** речення різних видів;<br>**аналізує** й **оцінює** виражальні можливості словосполучень і речень різних видів;<br>**правильно ставить** розділові знаки;<br>**обґрунтовує** використання їх за допомогою вивчених правил;<br>**конструює** словосполучення і речення різних видів, а також синонімічні;<br>**редагує** тексти, надаючи їм більшої виразності за допомогою вивчених мовних засобів;<br>**використовує** виражальні можливості речень вивчених видів у власному мовленні. | Формування умінь диференціювати поняття синтаксис, пунктуація, головне і залежне слово в словосполучення.<br>Закріплення знань про види речення.<br>Корекція умінь складати словосполучення і речення різних видів.<br>Розвиток орфографічної пильності щодо використання розділових знаків в простих та складних реченнях.<br>Розвиток умінь виявляти, аналізувати та виправляти правописні, дисграфічні помилки при написанні словосполучень та речень.<br>Корекція зорового контролю за виконанням письмових завдань.<br>Закріплення умінь використовувати виражальні засоби речень відповідно до їх видів та стилів мовлення. |
| **8** | **16** | **Просте речення.**<br>**Двоскладне речення.**<br>Головні і другорядні члени речення.<br>**Підмет і присудок.** Способи вираження підмета. Простий і складений присудок (іменний і дієслівний). Способи вираження присудка. Узгодження головних членів речення.<br>Речення поширені і непоширені (повторення). Порядок слів у реченні. Логічний наголос.<br>**Означення, додаток і обставини як другорядні члени речення** (повторення). | **Учень /учениця:**<br>**розрізняє** головні і другорядні члени речення;<br>**визначає** види присудків, обставин у реченнях, прикладку як різновид означення, способи вираження підмета, присудка й обставин;<br>**пише** прикладки відповідно до орфографічних норм і обґрунтовує написання;<br>**правильно ставить** розділові знаки між підметом, присудком і при порівняльних | Формування умінь розрізняти головні і другорядні члени речення.<br>Формування умінь визначати в реченні підмет і присудок, способи вираження підмета і присудка, обставин.<br>Формування умінь писати прикладки як різновид означення.<br>Розвиток орфографічної навички щодо написання розділових знаків між підметом і присудком, в порівняльних зворотах.<br>Розвиток умінь виявляти, аналізувати та виправляти правописні, дисграфічні |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| | | Прикладка як різновид означення.<br>Види обставин (за значенням), способи вираження їх. Порівняльний зворот.<br>**Правопис:** Тире між підметом і присудком.<br>Написання непоширених прикладок через дефіс; прикладки, що беруться в лапки.<br>Виділення порівняльних зворотів комами.<br><br>***Внутрішньопредметні зв'язки:***<br>***Культура мовлення й стилістика.*** Дотримання порядку слів у реченні, логічного наголосу. Правильне використання форм присудка при підметі, вираженому словосполученням або складноскороченим словом. Стилістична роль означень і порівняльних зворотів у художньому мовленні.<br><br>***Міжпредметні зв'язки.*** Епітет і порівняння як художні прийоми (література). | зворотах; **обґрунтовує** їх за допомогою вивчених правил;<br>**знаходить** і **виправляє** орфографічні та пунктуаційні помилки на вивчені правила;<br>**інтонує** правильно речення різних видів, беручи до уваги й логічний наголос для передачі різних змістових та емоційних відтінків значення;<br>**аналізує** будову простого двоскладного речення, будову тексту, засоби зв'язку речень у ньому;<br>**оцінює** виражальні можливості простого двоскладного речення в текстах різних стилів;<br>**удосконалює** будову розповідного тексту з елементами опису для зацікавлення слухачів, використовуючи засоби зв'язку речень у тексті;<br>**правильно будує** висловлення на певну соціокультурну тему, використовуючи вивчені засоби зв'язку речень;<br>**створює** тексти різних стилів і типів, використовуючи синонімічні конструкції. | помилки при написанні простих та складних речень.<br>Формування умінь інтонаційно правильно оформлювати речення, різні за метою висловлювання, виражати логічним наголосом різні значення.<br>Розвиток уміння аналізувати будову простого двоскладного речення, тексту, засобів зв'язку речень у ньому.<br>Розвиток навички побудови описового тексту з використанням синонімічних конструкцій. |
| **9** | **11** | **Односкладне речення.**<br>**Односкладні прості речення** з головним членом **у формі присудка** (означено-особові, узагальнено-особові, неозначено-особові, безособові) і **підмета** (називні). Односкладне речення як частина складного речення.<br>**Повні й неповні речення.** Незакінчені речення, стилістичні функції їх.<br>***Правопис.***<br>Тире в неповних реченнях.<br><br>***Внутрішньопредметні зв'язки:***<br>***Культура мовлення.***. | **Учень /учениця:**<br>**розрізняє** односкладні й неповні речення, виділяє їх з-поміж інших видів речень;<br>**визначає** види односкладних речень (також у складних реченнях);<br>**оцінює** виражальні можливості й роль односкладних і неповних речень у текстах художнього, розмовного, публіцистичного стилів;<br>розрізняє неповні й незакінчені речення;<br>**правильно інтонує** неповні речення;<br>**ставить** правильно тире в неповних реченнях і **обґрунтовує** його використання; | Формування умінь розрізняти односкладні й неповні речення у складі складного речення.<br>Розвиток умінь виділяти з-поміж інших видів речень односкладні й неповні речення.<br>Розвиток орфографічної навички щодо написання розділових знаків (тире) при написанні неповних речень.<br>Розвиток умінь виявляти, аналізувати та виправляти правописні, дисграфічні помилки при написанні односкладних і неповних речень. |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| | | *Речення двоскладні і односкладні різних видів як синтаксичні синоніми. Уживання в описах називних речень для позначення часу й місця.*<br>*Використання неповних речень у діалозі, а також у складних реченнях для уникнення невиправданих повторень. Правильне інтонування неповних речень.*<br><br>***Міжпредметні зв'язки.*** *Односкладні й неповні речення як виражальний засіб у художніх творах (література).* | **знаходить** і **виправляє** пунктуаційні помилки на вивчені правила;<br>**конструює** односкладні речення вивчених видів, а також неповні речення;<br>**правильно використовує** їх у власному мовленні;<br>**правильно будує** текст на соціокультурну тему, використовуючи виражальні можливості односкладних і неповних речень. | Розвиток навички побудови та використання односкладних і неповних речень (у діалогах).<br>Розвиток умінь побудови текстів на основі використання виражальних можливостей односкладних і неповних речень з опорою на художні твори. |
| **10** | **8** | Повторення в кінці року відомостей про словосполучення й просте речення. | **Учень /учениця:**<br>**систематизує** вивчені відомості зі синтаксису й пунктуації;<br>**правильно використовує** їх у власному мовленні;<br>**доцільно застосовує** виражальні можливості синтаксичних засобів для досягнення комунікативної мети. | Удосконалення та систематизація знань, умінь і навичок, правильне використання їх у всі видах мовленнєвої діяльності.<br>Формування творчих лінгвістичних здібностей.<br>Розвиток комунікативних умінь виражати свої знання, думки у формі зв'язного вислову. |

**Соціокультурна змістова лінія**

| **Орієнтовний зміст навчального матеріалу** | | | **Державні вимоги до рівня соціокультурної компетентності учнів** | **Спрямованість корекційно-розвиткової роботи та очікувані результати** |
|---|---|---|---|---|
| **Сфери відношень** | **Тематика текстів** | **Теми висловлень учнів** | | |
| Я і українська мова й література.<br><br>Я і Батьківщина (її природа, історія).<br><br>Я і національна культура (звичаї, | Найвидатніші постаті в українській культурі. Письменники про українську мову.<br><br>Любов до природи. Екологічний стан природи в Україні. | «Мова – втілення думки. Що багатша думка, то багатша мова» (М. Рильський).<br><br>«Ми є, були і будемо. Ми й Вітчизна наша з нами» (І. Багряний). | **Учень / учениця:**<br>сприймає, аналізує, оцінює прочитані чи почуті відомості й добирає й використовує ті з них, які необхідні для досягнення | Розвиток мисленнєвих операцій: аналізу, синтезу, порівняння, слухового, зорового сприймання, слухового, мовно-рухового контролю на матеріалі прочитаних чи почутих відомостей. |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| традиції, свята, культура взаємин, українська пісня).<br><br>Я і мистецтво (традиційне й професійне)<br><br>Я і ти (члени родини, друзі, товариші ).<br><br>Я як особистість. | Охорона довкілля. «Червона книга».<br><br>Роль народних традицій, вірувань, релігії, християнської моралі, свят, міфології, фольклорної творчості, художньої літератури у формуванні світогляду українців. Внесок українців у світову культуру. Збагачення української культури духовними скарбами інших народів.<br><br>Архітектурна традиція на теренах України. Народна архітектура. Найвизначніші архітектурні споруди в Україні. Видатні українські архітектори.<br><br>Традиційна родинна обрядовість (народження дитини, ім'я наречення, кумівство, весілля тощо) та її сучасна трансформація. Шляхи самопізнання й життєтворчості. | «Земля не вибачає байдужості».<br>«Людина створила культуру, а культура – людину».<br>«Традиційні ремесла й промисли українців».<br>«Володимирський собор – перлина українського церквобудування».<br>«Покликання людини: пізнавати істину, творити добро, примножувати красу».<br><br>«Мистецтво як засіб творення особистості».<br><br>«Як я розумію дружбу».<br>«Хто для мене є взірцем?».<br><br>«На світі той наймудріший, хто найдужче любить життя» (В.Симоненко).<br>«Що робить людину великою?». | певної комунікативної мети;<br>**використовує** українську мову як засіб формування ціннісної позиції щодо громадянського патріотизму, любові до Батьківщини й української природи, почуття гордості за свою країну, поваги до її історії, культури й історичних пам'яток, сімейних цінностей, визнання цінності здоров'я свого й інших, оптимізм у сприйманні світу;<br>**усвідомлює** необхідність бути готовим і здатним дотримуватися морально-етичних норм стосовно дорослих і ровесників у школі, позашкільному житті, дома, суспільно корисній діяльності. | Розвиток умінь усно послідовно висловлювати свої думки з використанням наявного рівня мовнорухових можливостей у процесі розповіді та переказів про Україну.<br>Виховання усвідомлення про рідну країну, її символи, мови народів.<br>Вправляння у правильному називанні національних звичаїв, розповіданні віршів, прислів'їв про Україну, про українську мову тощо.<br>Корекція мовлення у процесі комунікативних ситуацій.<br>Розвиток самоконтролю за мовленням у спілкуванні у школі та поза неї.<br>Виховання любові до рідної країни, людей, її природи, суспільних та культурних явищ, багатств літератури, музики та цінування історичних надбань суспільства. |

**Діяльнісна (стратегічна) змістова лінія**

| Види загально-навчальних вмінь | Державні вимоги до рівня діяльнісної компетентності учнів | Спрямованість корекційно-розвиткової роботи та очікувані результати |
|---|---|---|
| Організаційно-контрольні | **Учень / учениця** *самостійно:*<br>**усвідомлює і визначає** *мотив* і *мету* власної пізнавальної й життєтворчої діяльності;<br>**планує** діяльність для досягнення мети, розподіляючи її на етапи;<br>**здійснює** намічений план за допомогою дібраних *методів* і *прийомів*;<br>**оцінює** проміжні й кінцеві *результати* пізнавальної діяльності, робить відповідні корективи. | Розвиток умінь визначати мотив і мету власної діяльності, планувати свою навчальну, життєву діяльність, розділяти її на етапи.<br>Розвиток умінь обирати адекватні шляхи для здійснення плану.<br>Вправляння в умінні оцінювати здобуті результати діяльності.<br>Розвиток умінь висловлювати результати виконаних робіт (за допомогою вчителя встановлює критерії та орієнтири оцінки, робить корективи щодо отриманого результату). |
| Загальнопізнавальні (інтелектуальні, інформаційні) | Учень (учениця) *самостійно:*<br>**аналізує** мовні й позамовні поняття, явища, закономірності;<br>**порівнює**, **узагальнює, конкретизує** їх;<br>**робить висновки** на основі спостережень;<br>**виділяє головне** з-поміж другорядного;<br>**здобуває** інформацію з різноманітних джерел (довідкової, художньої літератури, ресурсів Інтернету тощо);<br>**здійснює** бібліографічний пошук, працює з текстами вивчених типів, стилів і жанрів мовлення;<br>**систематизує**, **зіставляє**, **інтерпретує** готову інформацію;<br>**моделює** мовні й позамовні поняття, явища, закономірності. | Розвиток мисленнєвих процесів: аналіз, порівняння, узагальнення у процесі отримання інформації та її обговорення.<br>Розвиток спостережень, умінь робити висновки в їх результаті.<br>Вправляння в умінні здобувати інформацію, в практичному орієнтуванні у навчальних джерелах, в умінні працювати з готовою інформацією.<br>Розвиток зв’язного мовлення, темпо-ритмічної сторони мовлення (правильного мовленнєвого дихання, пауз, сили голосу, виразності мовлення, наголосу) (залежно від індивідуальних вимовних можливостей). Розвиток слухового, мовно-рухового контролю за власним мовленням у процесі розповідей. |

| | | |
|---|---|---|
| Творчі | **Учень / учениця** *самостійно:*<br>**уявляє** словесно описані предмети і явища, фантазує на основі сприйнятого;<br>**прогнозує** подальший розвиток певних явищ;<br>**переносить** раніше засвоєні **знання й уміння в нову ситуацію;**<br>**помічає і формулює проблеми** в процесі навчання й життєтворчості;<br>**усвідомлює будову** предмета вивчення;<br>**робить припущення** щодо способу розв'язання певної проблеми;<br>**добирає аргументи** для його доведення;<br>**спростовує** хибні припущення й твердження. | Розвиток творчого уявлення в процесі усного та письмового опису предметів, явищ.<br>Розвиток логічного мислення.<br>Розвиток операцій прогнозування, переносу в процесі засвоєння знань та виконання різноманітних творчих завдань.<br>Розвиток зв'язного мовлення у процесі аргументованих висловів. |
| Естетико-етичні | **Учень / учениця**<br>**помічає й цінує красу** в мовних явищах, явищах природи, у творах мистецтва, вчинках людей і результатах їхньої діяльності;<br>**критично оцінює** відповідність власних вчинків загальнолюдським моральним нормам, усуває помічені невідповідності цим нормам;<br>**виявляє здатність** поставити себе на місце іншої людини;<br>**усвідомлює** обов'язок кожної людини **творити добро** словом і ділом, **готовий і здатний** його виконувати. | Виховання моральних цінностей і орієнтирів особистості, моральної культури і культури поведінки учнів.<br>Удосконалення почуття прекрасного в явищах мови, природи, мистецтві, у вчинках і звершеннях людей.<br>Розвиток умінь критично ставитись до своїх вчинків, помічати і усувати виявлені невідповідності.<br>Вправляння в створенні зв'язних висловлювань у процесі виконання різноманітних лінгвістичних завдань.<br>Виховання співчуття, емоційно-позитивного ставлення до природи, до інших людей. |

**9-й клас**

(105 год., 3 год. на тиждень)

(4 год. – резерв годин для використання на розсуд вчителя)

**Мовленнєва змістова лінія**

**(*26 годин*)**

| № п\п | Кіль-кість годин | Зміст навчального матеріалу | Державні вимоги до рівня мовленнєвої компетентності учнів | Спрямованість корекційно-розвиткової роботи |
|---|---|---|---|---|
| 1 | | **Відомості про мовлення**<br>Повторення й узагальнення вивченого про мовлення. Вимоги до мовлення. Мовленнєва ситуація. Види мовленнєвої діяльності (аудіювання, читання, говоріння, письмо). Різновиди аудіювання: ознайомлювальне, вивчальне й критичне; читання (ознайомлювальне, вивчальне й переглядове). Стилі, типи мовлення (повторення).<br>Жанри мовлення: доповідь, тези прочитаного, конспект почутого, заява, автобіографія, резюме. | **Учень / учениця:**<br>**систематизує** вивчені відомості про види, форми мовлення, види мовленнєвої діяльності, різновиди аудіювання, читання, вимоги до мовлення, ситуацію спілкування, її складники, основні правила спілкування;<br>**аналізує** тексти вивчених типів, стилів і жанрів мовлення. | Удосконалення та закріплення знань про види, форми мовленнєвої діяльності.<br>Корекція розумових операцій аналізу, класифікації, узагальнення.<br>Розвиток слухового сприймання, слухової уваги.<br>Закріплення умінь аналізувати текст, самостійно визначати його тип, стиль і жанр.<br>Розвиток умінь та навичок висловлюватись виразно, доречно, економно, виявляти багатство лексичних і граматичних засобів, аргументувати висловлені тези, дотримуватися норм літературної мови.<br>Вдосконалення навичок мовленнєвої культури та мовленнєвого етикету у процесі комунікації. |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| **2** | | **Види робіт**<br>**<u>Сприймання чужого мовлення:</u>** | **Учень / учениця:** | Розвиток слухового сприймання, слухової пам'яті, слухової уваги, уміння утримувати в пам'яті зміст прослуханого тексту. |
| | 1 | **Аудіювання (слухання-розуміння)**<br>Різновиди аудіювання (ознайомлювальне, вивчальне, критичне) текстів різних стилів, типів і жанрів мовлення. | **розуміє** зміст, тему й основну думку висловлень інших людей з одного прослуховування (тривалість звучання художніх текстів обсягом 800-900 слів 8-9 хв., інших стилів обсягом 700-800 слів – 7-8 хв.);<br>**користується** різними видами аудіювання (ознайомлювальним, вивчальним, критичним) залежно від мовленнєвої ситуації, адекватно сприймаючи основну думку висловлення, особливості його будови й мовного оформлення;<br>**визначає** причиново-наслідкові зв'язки, зображувально-виражальні засоби в складніших за сприйняттям порівняно з попередніми класами прослуханих текстах;<br>**складає** план, конспект почутого;<br>**оцінює** почуте висловлення (його зміст, форму, будову й мовне оформлення). | Розвиток розуміння змісту, теми і основної думки висловлювання, виражально-зображувальних засобів прослуханого твору, встановлення причиново-наслідкових зв'язків.<br>Розвиток умінь складати план почутого тексту: визначати тему, його заголовок, основні частини, введення до нього елементів опису чи міркувань.<br>Розвиток уявлення під час слухання та сприймання текстів.<br>Розвиток умінь давати оцінку прослуханому.<br>Активізація та стимулювання зв'язного мовлення у процесі вираження оцінки прослуханого, власних суджень, думок. |
| | | **Читання мовчки і вголос**<br>**Читання мовчки** текстів різних стилів, типів і жанрів мовлення.<br>Різновиди читання (ознайомлювальне, вивчальне) (повторення).<br>Сприймання на слух текстів, які містять прямо не виражену спонукальну інформацію.<br>Переглядове читання (практично). | **Учень / учениця:**<br>**читає** мовчки незнайомий текст (швидкість читання – 140-270 слів за хв.), складніший і більший за обсягом, ніж у попередніх класах;<br>**розуміє** й осмислює зміст прочитаного;<br>**користується** залежно від мовленнєвої ситуації відомими різновидами читання, зокрема переглядовим (розпізнає смислові групи слів у тексті на основі заголовка, ключових слів, малюнків, початкових фраз абзацу, виділяє й узагальнює факти в процесі читання, прогнозує зміст ще не прочитаної частини**;**<br>**переглядає** тексти, більші за обсягом, ніж у попередніх класах, швидко знаходячи в них указані вчителем елементи тексту (розділові знаки, слова, частини тексту, виділені | Розвиток усіх функцій і операцій, що забезпечують нормальну взаємодію аналізаторних систем, які є основою повноцінного розвитку читання як однієї з форм писемного виду мовленнєвої діяльності.<br>Розвиток розуміння прочитаного.<br>Розвиток операції ймовірного прогнозування (уміння передбачати останнє слово рядка у віршах або останнє слово речення; уміння передбачати декілька слів, пов'язаних спільним змістом; останнього складу у словах різної структури).<br>Вдосконалення умінь користуватися опорою на уявлення про артикуляційні та акустичні ознаки мовних одиниць під час читання мовчки. |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| | | | спеціальними шрифтами, цифри, виноски, кількість абзаців, довгих речень, певний розділ чи підрозділ тощо);<br>**знаходить** у тексті аргументи, використані для підтвердження двох чи більше поглядів, думок; прямо не виражену спонукальну інформацію;<br>**складає** план, тези як способи запису прочитаного;<br>**оцінює** прочитане (зміст, форму, будову й мовне оформлення). | Корекція зорового сприймання, пам'яті, контролю.<br>Розвиток умінь складати план прочитаного тексту з метою запису: визначати тему, його заголовок, основні тези.<br>Вправляння в умінні оцінювати прочитаний текст та висловлювати своє ставлення до прочитаного. |
| | | **Виразне читання вголос** текстів різних типів, стилів, жанрів мовлення (також різноманітних жанрів фольклору, вивчення деяких напам'ять або близько до тексту для збагачення власного мовлення). | **Учень / учениця:**<br>**виразно читає** вголос знайомі, складніші за сприйняттям порівняно з попередніми класами, і незнайомі тексти різних стилів, типів, жанрів мовлення, з достатньою швидкістю (80-120 слів за хв.), відповідно до орфоепічних та інтонаційних норм, виражаючи за допомогою темпу, тембру, гучності читання особливості змісту, стилю тексту, мовного оформлення, авторський задум;<br>**оцінює** прочитаний вголос текст (його зміст, форму, будову й мовне оформлення); | Удосконалення читацьких навичок.<br>Розвиток зорових та слухових функцій та операцій, що входять до навички читання: увага, сприймання, контроль, пам'ять на графемному матеріалі.<br>Корекція операцій ймовірного прогнозування, слухового контролю під час читання уголос.<br>Розвиток та удосконалення орфоепічних норм мовлення.<br>Корекція темпо-ритмічних засобів мовлення: плавності, сили голосу під час читання, інтонації відповідно до жанрів та стилів мовлення.<br>Розвиток умінь оцінювати прочитаний текст, задум автора та висловлювати своє ставлення до прочитаного. |
| **3** | | **<u>Відтворення тексту:</u>**<br>***Перекази*** за складним планом.<br>**Говоріння:**<br>Стислі перекази текстів наукового й публіцистичного стилів. | **Учень / учениця:**<br>**переказує** (усно й письмово) докладно, вибірково й стисло тексти художнього, наукового й публіцистичного стилів, підпорядковуючи висловлення темі й основній думці, дотримуючись композиції, | Розвиток навичок монологічного мовлення: аналізу події, ситуації, про які йдеться у тексті, умінь визначати головну думку; планувати вислів; виражати зміст ситуацій чи подій за допомогою мовних засобів. |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| | | Вибірковий переказ тексту художнього стилю.<br>**Письмо:**<br>Вибіркові перекази текстів наукового й художнього стилів (на основі декількох джерел).<br>Докладний переказ тексту публіцистичного стилю з творчим завданням. | мовних, стильових особливостей прослуханих і прочитаних текстів художнього, наукового й публіцистичного стилів мовлення обсягом (для докладного переказу – 300-350 слів, стислого й вибіркового – у 1,5-2 рази більше), за самостійно складеним складним планом;<br>**оцінює** текст (його зміст, форму, мовне оформлення й авторський задум). | Корекція темпо-ритмічних засобів мовлення: плавності, сили голосу під час читання, інтонації відповідно до жанрів та стилів мовлення.<br>Розвиток умінь оцінювати прочитаний текст, задум автора та висловлювати своє ставлення до прочитаного.<br>Розвиток писемної форми монологічного мовлення: докладний переказ з творчим завданням.<br>Корекція орфографічної грамотності, уміння застосовувати набуті знання. |
| **4** | | **<u>Створення власних висловлень:</u>**<br>**Діалогічне мовлення:**<br>**Говоріння й письмо**<br>***Діалог,*** складений відповідно до пропонованої ситуації (офіційна й неофіційна розмова, діалог-домовленість),<br>обговорення самостійно обраної теми, розігрування діалогу. | **Учень / учениця:**<br>**складає, розігрує** усний і письмовий діалог (орієнтовно 12-14 реплік для двох учнів) відповідно до запропонованої ситуації, демонструючи певний рівень вправності в процесі діалогу (стислість, логічність, виразність, доречність, винахідливість тощо), додаючи або замінюючи окремі репліки діалогу відповідно до зміненої ситуації спілкування;<br>**обирає** самостійно аспект запропонованої теми, висловлюючи особисту позицію щодо обговорення її, знаходячи цікаві, переконливі аргументи на захист своєї позиції, також і з власного життєвого досвіду, змінюючи власну думку в разі незаперечних контраргументів;<br>**використовує** репліки для стимулювання й підтримання діалогу, формули мовленнєвого етикету; дотримуючись норм української літературної мови;<br>**оцінює** висловлення (його зміст, форму, будову й мовне оформлення). | Розвиток навички діалогічного мовлення: створювати вислови, виражати зміст ситуацій чи подій за допомогою мовних засобів в усній і письмовій формі.<br>Корекція усного мовлення: навичок зв’язного мовлення, розширення словникового запасу, розвиток граматично правильного оформлення висловлювань у процесі складання усної розповіді з метою комунікації.<br>Корекція та удосконалення орфоепічних норм мовлення, навичок використання норм української літературної мови. Розвиток слухової уваги, слухової пам’яті, уміння застосовувати набуті мовні знання під час створення мовленнєвої ситуації.<br>Розвиток умінь оцінювати текст та інші висловлювання. |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| | | **Монологічне мовлення:**<br>***Твори*** за складним планом.<br>**Говоріння:**<br>Твір-роздум у публіцистичному стилі мовлення на суспільну тему.<br>Доповідь на основі двох-трьох джерел на морально-етичну або суспільну теми в публіцистичному стилі.<br>**Письмо:**<br>Твір в публіцистичному стилі мовлення на морально-етичну тему.<br>Тези прочитаного (художнього твору, публіцистичної чи науково-пізнавальної статей).<br>Конспект почутого науково-навчального тексту.<br>***Ділові папери***. Заява. Автобіографія. Резюме. | **Учень / учениця:**<br>**складає** усні й письмові твори, тези, доповідь, конспект почутого, заяву, автобіографію, резюме, підпорядковуючи висловлення темі й основній думці, будуючи в логічній послідовності за самостійно складеним простим або складним планом, добираючи мовні засоби відповідно до задуму висловлення, стилю й жанру мовлення;<br>**добирає й систематизує** з різних джерел (довідкової й художньої літератури, ресурсів Інтернету тощо) матеріал для творів;<br>**робить** узагальнення й висновки;<br>**додержується** вимог до мовлення й основних правил спілкування;<br>**знаходить і виправляє** недоліки в змісті, будові й мовному оформленні власного й чужого висловлення;<br>**оцінює** текст (його зміст, форму, задум і мовне оформлення). | Розвиток навички монологічного мовлення: створювати вислови, виражати зміст ситуацій чи подій за допомогою мовних засобів в усній і письмовій формі; дотримуватись теми висловлювання.<br>Вдосконалення умінь встановлювати та передавати причиново-наслідкові зв’язки в залежності від ситуації.<br>Розвиток слухової, зорової уваги до власних та чужих висловлювань, наявних недоліків, умінь самостійно їх виправляти.<br>Корекція розумових операцій (узагальнення, аналіз, уміння робити умовиводи, логічне мислення) у процесі планування та створення висловлювань.<br>Корекція орфографічної грамотності, уміння застосовувати набуті знання.<br>Корекція та удосконалення орфоепічних норм мовлення, етикету, навичок використання норм української літературної мови.<br>Розвиток умінь оцінювати текст та інші висловлювання. |
| **Міжпредметні зв’язки**. Виступ проблемного характеру на літературну тему (література); цитатний план, тези літературно-критичних статей, окремих розділів їх і розділів підручників (література, історія, географія та ін.). | | | | |

## Мовна змістова лінія
***(75 годин + 4 години резерву)***

| № п\п | Кіль-кість годин | Зміст навчального матеріалу | Державні вимоги до рівня мовної компетентності учнів | Спрямованість корекційно-розвиткової роботи та очікувані результати |
|---|---|---|---|---|

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| **1** | **1** | **Вступ**<br>Українська мова серед інших мов. Розвиток української мови. | **Учень / учениця:**<br>**усвідомлює** здійснення процесу й результату розвитку української мови в ході історичного становлення українського суспільства та його культури, місце української мови серед інших мов;<br>**визначає** функції мови в житті суспільства. | Розвиток розуміння значення мови як засобу спілкування, її багатства, культури.<br>Виховання поважного ставлення до української мови як найважливішого надбання народу, мовних норм, мовленнєвої культури; значення і місце мови серед інших мов. |
| **2** | **8** | **Повторення вивченого у 8 класі.**<br>**Просте неускладнене речення**<br>***Правопис.*** Основні правила правопису (за вибором учителя). | **Учень / учениця:**<br>**знаходить** у тексті просте речення й розрізняє його види;<br>**визначає** його істотні ознаки;<br>**правильно ставить** розділові знаки в простому реченні й обґрунтовує їх;<br>**знаходить і виправляє пунктуаційні** помилки на вивчені правила**;**<br>**складає** усні й письмові висловлення на самостійно визначену соціокультурну тему, використовуючи вивчені виражальні можливості мовних засобів простого речення. | Систематизація знань про речення.<br>Удосконалення умінь визначати в тексті просте речення.<br>Корекція розумових операцій (аналізу, розрізнення) під час виділення речення з тексту та визначення його істотних ознак. |
| **3** | **10** | **СИНТАКСИС. ПУНКТУАЦІЯ (продовження)**<br>**<u>Просте ускладнене речення.</u>**<br>**Речення з однорідними членами**<br>**Однорідні члени речення** (із сполучниковим, безсполучниковим і змішаним зв'язком). Поширені і непоширені однорідні члени речення. Смислові відношення між однорідними членами речення (єднальні, протиставні, розділові). Речення з кількома рядами однорідних членів. Однорідні і неоднорідні означення. Узагальнювальні слова в реченнях з однорідними членами (повторення й поглиблення). | **Учень / учениця:**<br>**знаходить** речення з однорідними членами (непоширеними й поширеними), із узагальнювальними словами, різними рядами однорідних членів у межах одного речення;<br>**розрізняє** однорідні і неоднорідні члени речення;<br>**визначає** смислові відношення між однорідними членами речення;<br>**правильно ставить** розділові знаки при однорідних членах речення й обґрунтовує їх;<br>**знаходить і виправляє** пунктуаційні помилки на вивчені правила;<br>**правильно інтонує** речення з однорідними членами; | Формування умінь диференціювати поняття синтаксис, пунктуація, однорідні і неоднорідні члени речення.<br>Розвиток умінь виділяти просте ускладнене речення, однорідні члени речення.<br>Розвиток правильної інтонації перерахування в реченні з однорідними членами.<br>Формування орфографічної пильності щодо використання розділових знаків при однорідних членах речення в простих ускладнених реченнях, вживання і написання узагальнювальних слів.<br>Закріплення навички написання вивчених орфограм. |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| | | ***Правопис.*** Кома між однорідними членами речення.<br>Двокрапка й тире при узагальнювальних словах у реченнях з однорідними членами.<br><br>***Внутрішньопредметні зв'язки:***<br>***Культура мовлення.*** *Правильна будова речень із сполучниками* ***не лише.., а й..; як..., так і...*** *Інтонація речень з однорідними членами (зокрема із узагальнювальними словами).*<br><br>***Міжпредметні зв'язки.***<br>*Ряди різних за характером слів у ролі однорідних членів речення як засіб художньої виразності (література).* | **аналізує** й **оцінює** виражальні можливості речень з однорідними членами в різних стилях мовлення;<br>**конструює** речення, до складу яких входять однорідні члени з різними типами зв'язку між ними, зокрема з парними сполучниками, узагальнювальними словами при однорідних членах;<br>**будує** висловлення в різних стилях мовлення, використовуючи виражальні можливості речень з однорідними членами в усному й писемному мовленні. | Розвиток умінь помічати орфограми, пунктограми, виправляти правописні, дисграфічні помилки при написанні речень.<br>Корекція зорового контролю за виконанням письмових завдань.<br>Закріплення умінь використовувати виражальні засоби речень відповідно до їх видів та стилів. |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| **4** | **8** | **Речення із звертаннями, вставними словами (словосполученнями, реченнями).**<br>Звертання непоширені і поширені. Риторичне звертання. Вставні слова (словосполучення, речення). Групи вставних слів і словосполучень за значенням.<br>***Правопис.*** Розділові знаки при звертанні й вставних словах.<br><br>***Внутрішньопредметні зв'язки:***<br>***Культура мовлення.*** *Використання звертань і вставних слів (словосполучень, речень) для передачі ставлення до адресата. Синонімічність вставних слів і речень у тексті. Інтонація речень із звертаннями, вставними словами (словосполученнями, реченнями).*<br><br>***Міжпредметні зв'язки****. Використання риторичних звертань у художньому творі (література). Використання вставних слів для зв'язку частин наукового тексту (математика, фізика, історія та ін.)* | **Учень / учениця:**<br>**знаходить** і розрізняє звертання, вставні слова (словосполучення, речення) у реченні;<br>**аналізує** й **оцінює** виражальні можливості речень зі звертаннями, вставними словами (словосполученнями, реченнями) у тексті;<br>**правильно визначає** в тексті риторичні звертання й **усвідомлює** стилістичну роль їх;<br>**ставить** розділові знаки при звертаннях, вставних словах (словосполученнях, реченнях), **обґрунтовує** їх;<br>**знаходить і виправляє** помилки на вивчені пунктуаційні правила;<br>**конструює** та **інтонує** правильно речення зі звертаннями, вставними словами (словосполученнями, реченнями);<br>**використовує** виражальні можливості речень зі звертаннями, вставними словами (словосполученнями, реченнями) в усному й писемному мовленні. | Розвиток умінь виділяти речення і звертанням, вставними словами.<br>Розвиток умінь диференціювати звертання та вставні слова (словосполучення, речення) у реченні.<br>Розвиток умінь визначати в тексті риторичні звертання.<br>Розвиток правильної інтонації в реченні зі звертанням, вставними словами (словосполученнями, реченнями).<br>Формування орфографічної пильності щодо використання розділових знаків при написанні речень із звертаннями, вставними словами (словосполученнями, реченнями).<br>Закріплення навички написання вивчених орфограм.<br>Розвиток умінь помічати орфограми, пунктограми, виправляти правописні, дисграфічні помилки при написанні речень.<br>Корекція зорового контролю за виконанням письмових завдань.<br>Закріплення умінь використовувати виражальні засоби речень відповідно до їх видів та стилів. |
| **5** | **18** | **Речення з відокремленими членами.**<br>Поняття про відокремлення. Відокремлені другорядні члени речення (також уточнювальні).<br>**Правопис**. Розділові знаки при відокремлених й уточнювальних членах речення.<br><br>***Внутрішньопредметні зв'язки:*** | **Учень /учениця:**<br>**знаходить** відокремлені й уточнювальні члени в реченні;<br>**правильно розставляє** розділові знаки при відокремлених і уточнювальних членах речення й обґрунтовує їх;<br>**знаходить і виправляє** допущені пунктуаційні й граматичні помилки;<br>**правильно інтонує** речення з відокремленими й уточнювальними членами речення; | Формування знань про відокремлення в реченні.<br>Розвиток умінь виділяти відокремлені й уточнювальні члени в реченні.<br>Розвиток правильної інтонації речення з відокремленими й уточню вальними членами.<br>Формування орфографічної пильності щодо використання розділових знаків при відокремлених і уточнювальних членах речення. |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| | | ***Культура мовлення й стилістика.*** *Правильна будова речень із дієприкметниковими й дієприслівниковими зворотами.. Інтонація речень із відокремленими й уточнювальними членами. Синонімічність простих речень із відокремленими членами й складних речень.*<br><br>***Міжпредметні зв'язки****. Відокремлення як засіб художнього зображення (література); використання конструкцій із відокремленням у текстах наукового стилю (історія, географія, фізика, література та ін.).* | **аналізує** й **оцінює** виражальні можливості речень із відокремленими й уточнювальними членами в текстах різних стилів;<br>**будує** висловлення в публіцистичному й науковому стилях, використовуючи виражальні можливості речень із відокремленими й уточнювальними членами речення в усному й писемному мовленні. | Закріплення навички написання вивчених орфограм.<br>Розвиток умінь помічати орфограми, пунктограми, виправляти правописні, дисграфічні помилки при написанні речень.<br>Корекція зорового контролю за виконанням письмових завдань.<br>Закріплення умінь використовувати виражальні засоби речень відповідно до видів та стилів тексту. |
| **6** | **8** | **Пряма й непряма мова** *(повторення й поглиблення)***.** Заміна прямої мови непрямою.<br>Цитата як спосіб передачі чужої мови.<br>Діалог**.**<br>Розділові знаки при прямій мові й діалозі.<br><br>***Внутрішньопредметні зв'язки:***<br>***Культура мовлення й стилістика.***<br>*Синонімічність різних способів передачі прямої мови. Інтонація речень із прямою мовою, діалогом.*<br><br>***Міжпредметні зв'язки****. Мова персонажа в діалозі та словах автора (література).* | **Учень /учениця:**<br>**усвідомлює** поняття «пряма й непряма мова» як способи передачі чужого мовлення;<br>**знаходить** речення з прямою й непрямою мовою, з цитатами, репліками діалогу;<br>**визначає** їх особливості, виражальні можливості;<br>**будує** речення з прямою мовою й замінює їх непрямою мовою;<br>**створює й розігрує** діалог на самостійно обрану тему;<br>**правильно ставить** розділові знаки при прямій мові, цитаті, діалозі й обґрунтовує їх;<br>**знаходить і виправляє** помилки на вивчені правила;<br>**порівнює** виражальні можливості різних способів передачі прямої мови;<br>**складає** усні й письмові висловлення на соціокультурну тему, використовуючи виражальні можливості речень із прямою й непрямою мовою, діалогів; | Удосконалення знань про пряму і непряму мову.<br>Розвиток умінь виділяти речення з прямою й непрямою мовою, з цитатами, репліками діалогу.<br>Формування навички розуміння та побудови безособових речень з прямою мовою.<br>Розвиток умінь створювати діалог.<br>Формування орфографічної пильності щодо використання розділових знаків при написанні прямої мови, цитати, діалогу.<br>Закріплення навички написання вивчених орфограм.<br>Розвиток умінь помічати орфограми, пунктограми, виправляти правописні, дисграфічні помилки при написанні висловлювань.<br>Корекція зорового контролю за виконанням письмових завдань. |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| | | | | Закріплення умінь використовувати виражальні засоби речень відповідно до їх видів та стилів. |
| **7** | **12** | **Складне речення й ознаки його.** Складні речення без сполучників, із сурядним і підрядним зв'язком, будова й засоби зв'язку в ньому. Смислові зв'язки між частинами складносурядного речення.<br>***Правопис***. Розділові знаки між частинами складносурядного речення.<br><br>***Внутрішньопредметні зв'язки:***<br>***Культура мовлення й стилістика***.<br>*Інтонація складносурядного речення. Синонімічність складносурядних речень із різними сполучниками, а також складносурядного речення й простих речень.*<br><br>***Міжпредметні зв'язки.*** *Опис у художньому творі (література).* | **Учень /учениця:**<br>**розрізняє** структурні відмінності простих і складних речень, складних речень із сурядним і підрядним зв'язком;<br>**знаходить** у тексті складносурядні речення, встановлює смислові зв'язки між його частинами;<br>**визначає** види складних речень (сполучникові й безсполучникові), засоби зв'язку між частинами речення у складному, межі частин у складному реченні, кількість граматичних основ у ньому;<br>**розмежовує** складносурядні речення й прості речення, ускладнені однорідними членами;<br>**правильно ставить** розділові знаки між частинами складносурядного речення й обґрунтовує їх;<br>**знаходить і виправляє** пунктуаційні помилки на вивчені правила;<br>**аналізує** й **оцінює** виражальні можливості складносурядних речень та інших синонімічних конструкцій;<br>**складає речення й** тексти різних стилів**,** використовуючи виражальні можливості складносурядних речень і потрібні за змістом сполучники сурядності; | Формування умінь розрізняти структуру прості та складні речення, складні речення із сурядним і підрядним зв'язком.<br>Формування умінь виділяти у тексті складносурядні речення.<br>Формування навички використання сполучників для сурядного та підрядного зв'язку у складному реченні.<br>Удосконалення навички визначати смислові та граматичні зв'язки між часинами складносурядного речення.<br>Формування орфографічної навички щодо розділових знаків при написанні складносурядного речення.<br>Вправляння у виявленні та аналізі правописних, дисграфічних помилок.<br>Закріплення навички написання вивчених орфограм.<br>Розвиток умінь помічати орфограми, пунктограми, виправляти правописні, дисграфічні помилки при написанні висловлювань.<br>Корекція зорового контролю за виконанням письмових завдань.<br>Закріплення умінь складати речення й тексти та використовувати виражальні засоби речень відповідно до їх видів та стилів. |
| **8** | **10** | **Повторення й систематизація вивченого**<br>Слово як предмет вивчення.<br>Мовні аспекти вивчення речення (порядок слів у реченні, граматична основа, види речень).<br>***Правопис.*** | **Учень /учениця:**<br>**аналізує й систематизує** вивчені в шкільному курсі мовні поняття й правила;<br>**виділяє** в них подібне та **узагальнює** його;<br>**здійснює** самоконтроль за результатами навчальних досягнень. | Удосконалення та систематизація знань, умінь і навичок з вивчених понять і правил, правильне використання їх у всіх видах мовленнєвої діяльності.<br>Удосконалення навички написання засвоєних орфограм. |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| | | Орфографія. Пунктуація. | | Розвиток самоконтролю за виконаними діями та навчальними досягненнями.<br>Розвиток розумових операцій аналізу, узагальнення, контролю під час виконання підсумкових завдань. |

**Соціокультурна змістова лінія**

| **Орієнтовний зміст навчального матеріалу** | | | **Державні вимоги до рівня соціокультурної компетентності учнів** | **Спрямованість корекційно-розвиткової роботи** |
|---|---|---|---|---|
| **Сфери відношень** | **Тематика текстів** | **Теми висловлень учнів** | | |
| Я і українська мова й література.<br><br>Я і Батьківщина, національна історія і культура (звичаї, традиції, свята, культура взаємин).<br><br>Я і мистецтво (традиційне й професійне). | Українська мова серед інших мов. Розвиток української мови.<br><br>Україна, її географічне положення, природні багатства. Природа різних регіонів України.<br>Україна – від часів Київської Русі до сучасності. Український національний характер.<br><br>Основні галузі господарства: ремесла й народні художні промисли. Взаємозв'язок матеріальних і духовних цінностей української культури. Найвидатніші постаті вітчизняної й світової культури. | «Спочатку було Слово…», «Чари рідного слова».<br><br>«Я вірю в майбутнє твоє, Україно!».<br>«Історична доля мого рідного народу».<br><br>«Мистецтво творить особистість».<br>«Видатні українці» | **Учень /учениця:**<br>сприймає, аналізує, оцінює прочитані чи почуті відомості й добирає та використовує ті з них, які необхідні для досягнення певної комунікативної мети;<br>**використовує** українську мову як засіб формування ціннісної позиції щодо громадянського патріотизму, любові до Батьківщини й української природи, почуття гордості за свою країну, поваги до її історії, культури й історичних пам'яток, сімейних цінностей, визнання цінності здоров'я свого й інших, оптимізм у сприйманні світу;<br>**усвідомлює** роль морально-етичних норм;<br>**готовий і здатний** застосовувати їх стосовно дорослих і ровесників у школі, | Розвиток мисленнєвих операцій: аналізу, синтезу, порівняння, слухового, зорового сприймання, слухового, мовно-рухового контролю на матеріалі прочитаних чи почутих відомостей з метою комунікації.<br>Розвиток умінь усно послідовно висловлювати свої думки з використанням наявного рівня мовнорухових можливостей у процесі розповіді та переказів про Україну.<br>Вправляння у правильному називанні національних звичаїв, свят, професій, розповіданні віршів, прислів'їв про Україну, про українську мову тощо.<br>Корекція мовлення у процесі комунікативних ситуацій.<br>Розвиток самоконтролю за мовленням у спілкуванні у школі та поза неї.<br>Виховання патріотизму, любові до рідної країни, людей, її природи, суспільних та культурних явищ, багатств літератури, музики та цінування історичних надбань суспільства. |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| Я і ти (члени родини, друзі, товариші).<br><br>Я і ми (класний колектив, народ, людство).<br><br>Я як особистість | Забезпечення спадкоємності поколінь. Збереження сімейних цінностей, реліквій, ідеалів.<br><br>Культурогенна форма життєдіяльності сучасної сім'ї.<br><br>Життєвий і професійний вибір особистості. | «Яке дерево, такі його квіти; які батьки, такі й діти»,<br><br>«Найвища краса – краса вірності» (Олесь Гончар). «Береться мудрість не із заповітів», «Раз добром нагріте серце вік не прохолоне».<br><br>«У світі професій», «Громадянська позиція», «Молодь і сучасність», «Найважче − це творення самого себе». | позашкільному житті, дома, суспільно корисній діяльності. | |

**Діяльнісна (стратегічна) змістова лінія**

| Види загально-навчальних умінь | Державні вимоги до рівня діяльнісної компетеннтності учнів | Спрямованість корекційно-розвиткової роботи |
|---|---|---|
| Організаційно-контрольні | **Учень /учениця:**<br>**усвідомлює і визначає** *мотив* і *мету* власної пізнавальної й життєтворчої діяльності;<br>**планує** діяльність для досягнення мети, розподіляючи її на етапи;<br>**оцінює** проміжні й кінцеві *результати* пізнавальної діяльності, робить відповідні корективи. | Розвиток умінь визначати мотив і мету власної діяльності, планувати свою навчальну, життєву діяльність, розділяти її на етапи.<br>Розвиток умінь обирати адекватні шляхи для здійснення плану.<br>Вправляння в умінні оцінювати здобуті результати діяльності.<br>Розвиток умінь висловлювати результати виконаних робіт (за допомогою вчителя встановлює критерії та орієнтири оцінки, робить корективи щодо отриманого результату). |

| | | |
|---|---|---|
| Загальнопізнавальні (інтелектуальні, інформаційні) | **Учень /учениця** *самостійно:*<br>**аналізує** мовні й позамовні поняття, явища, закономірності;<br>**порівнює**, **узагальнює, конкретизує** їх;<br>**робить висновки** на основі спостережень;<br>**виділяє головне** з-поміж другорядного;<br>**здобуває** інформацію з різноманітних джерел (довідкової, художньої літератури, ресурсів Інтернету тощо),<br>**здійснює** бібліографічний пошук, працює з текстами вивчених типів, стилів і жанрів мовлення;<br>**систематизує**, **зіставляє**, **інтерпретує** готову інформацію;<br>**моделює** мовні й позамовні поняття, явища, закономірності. | Розвиток мисленнєвих процесів: аналіз, порівняння, узагальнення, умовиводи у процесі отримання інформації та її обговорення.<br>Розвиток спостережень, умінь робити висновки в їх результаті.<br>Вправляння в умінні здобувати інформацію, в практичному орієнтуванні у навчальних джерелах, в умінні працювати з готовою інформацією.<br>Розвиток зв'язного мовлення, темпо-ритмічної сторони мовлення (правильного мовленнєвого дихання, пауз, сили голосу, виразності мовлення, наголосу) (залежно від індивідуальних вимовних можливостей).<br>Розвиток слухового, мовно-рухового контролю за власним мовленням у процесі моделювання розповідей. |
| Творчі | **Учень /учениця** *самостійно:*<br>**уявляє** словесно описані предмети і явища, фантазує на основі сприйнятого;<br>**прогнозує** подальший розвиток певних явищ;<br>**переносить** раніше засвоєні **знання й уміння в нову ситуацію;**<br>**помічає й формулює проблеми** в процесі навчання й життєтворчості;<br>**усвідомлює будову** предмета вивчення;<br>**робить припущення** щодо способу розв'язання певної проблеми;<br>**добирає аргументи** для його доведення;<br>**спростовує** хибні припущення й твердження. | Розвиток творчого уявлення в процесі усного та письмового опису предметів, явищ.<br>Розвиток умінь використовувати засвоєні знання й уміння в нових ситуаціях.<br>Розвиток логічного мислення, умінь фантазувати.<br>Розвиток операцій прогнозування, переносу в процесі засвоєння знань та виконання різноманітних творчих завдань.<br>Розвиток зв'язного мовлення у процесі аргументованих висловів. |
| Естетико-етичні | **Учень /учениця:**<br>**помічає й цінує красу** в мовних явищах, явищах природи, у творах мистецтва, вчинках людей і результатах їхньої діяльності; | Виховання моральних цінностей і орієнтирів особистості, моральної культури і культури поведінки учнів. |

| | | |
|---|---|---|
| | **критично оцінює** відповідність своїх вчинків загальнолюдським моральним нормам, усуває помічені невідповідності;<br>**виявляє здатність** поставити себе на місце іншої людини;<br>**усвідомлює** обов'язок кожної людини **творити добро** словом і ділом, **готовий і здатний** його виконувати. | Удосконалення почуття прекрасного в явищах мови, природи, мистецтві, у вчинках і звершеннях людей.<br>Розвиток умінь критично ставитись до своїх вчинків, помічати і усувати виявлені невідповідності.<br>Вправляння в створенні зв'язних висловлювань у процесі виконання різноманітних лінгвістичних завдань.<br>Виховання співчуття, емоційно-позитивного ставлення до природи, до інших людей. |

## 10-й клас

(105 год., 3 год. на тиждень)

(4 год. – резерв годин для використання на розсуд вчителя)

### Мовленнєва змістова лінія

***(18 годин)***

| № п\п | Кіль-кість годин | Зміст навчального матеріалу | Державні вимоги до рівня мовленнєвої компетентності учнів | Спрямованість корекційно-розвиткової роботи |
|---|---|---|---|---|
| **1** | | **Відомості про мовлення**<br>Повторення й узагальнення вивченого про мовлення. Вимоги до мовлення. Мовленнєва ситуація. Види мовленнєвої діяльності (аудіювання, читання, говоріння, письмо). Різновиди аудіювання: ознайомлювальне, вивчальне й критичне; читання (ознайомлювальне, вивчальне й переглядове). Стилі, типи мовлення (повторення). | **Учень /учениця:**<br>**систематизує** вивчені відомості про види, форми мовлення, види мовленнєвої діяльності, різновиди аудіювання, читання, вимоги до мовлення, ситуацію спілкування, її складники, основні правила спілкування;<br>**аналізує** тексти вивчених типів, стилів і жанрів мовлення. | Удосконалення та закріплення знань про види, форми мовленнєвої діяльності.<br>Корекція розумових операцій аналізу, класифікації, узагальнення.<br>Розвиток слухового сприймання, слухової уваги.<br>Закріплення умінь аналізувати текст, самостійно визначати його тип, стиль і жанр.<br>Розвиток умінь та навичок висловлюватись виразно, доречно, економно, виявляти багатство лексичних і граматичних засобів, аргументувати висловлені тези, дотримуватися норм літературної мови. |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| | | Жанри мовлення: доповідь, тези прочитаного, конспект почутого, заява, автобіографія, резюме. | | Вдосконалення навичок мовленнєвої культури та мовленнєвого етикету у процесі комунікації. |
| **2** | | **Види робіт**<br>**<u>Сприймання чужого мовлення:</u>**<br><br>**Аудіювання (слухання-розуміння)**<br>Різновиди аудіювання (ознайомлювальне, вивчальне, критичне) текстів різних стилів, типів і жанрів мовлення.<br><br><br><br><br><br><br><br><br><br>**Читання мовчки і вголос**<br>**Читання мовчки** текстів різних стилів, типів і жанрів мовлення.<br>Різновиди читання (ознайомлювальне, вивчальне) (повторення).<br>Сприймання на слух текстів, які містять прямо не виражену спонукальну інформацію.<br>Переглядове читання (практично). | **Учень /учениця:**<br>**розуміє** зміст, тему й основну думку висловлень інших людей з одного прослуховування (тривалість звучання художніх текстів обсягом 800-900 слів 8-9 хв., інших стилів обсягом 700-800 слів – 7-8 хв.);<br>**користується** різними видами аудіювання (ознайомлювальним, вивчальним, критичним) залежно від мовленнєвої ситуації, адекватно сприймаючи основну думку висловлення, особливості його будови й мовного оформлення;<br>**визначає** причиново-наслідкові зв'язки, зображувально-виражальні засоби в складніших за сприйняттям порівняно з попередніми класами прослуханих текстах;<br>**складає** план, конспект почутого;<br>**оцінює** почуте висловлення (його зміст, форму, будову й мовне оформлення).<br><br>**Учень /учениця:**<br>**читає** мовчки незнайомий текст (швидкість читання – 140-270 слів за хв.), складніший і більший за обсягом, ніж у попередніх класах;<br>**розуміє й осмислює** зміст прочитаного;<br>**користується** залежно від мовленнєвої ситуації відомими різновидами читання, зокрема переглядовим (розпізнає смислові групи слів у тексті на основі заголовка, ключових слів, малюнків, початкових фраз абзацу, виділяє й узагальнює факти в процесі читання, прогнозує зміст ще не прочитаної частини; переглядає тексти, більші за | Розвиток слухового сприймання, слухової пам'яті, слухової уваги, уміння утримувати в пам'яті зміст прослуханого тексту.<br>Розвиток розуміння змісту, теми і основної думки висловлювання, виражально-зображувальних засобів прослуханого твору, встановлення причиново-наслідкових зв'язків.<br>Розвиток умінь складати план, конспект почутого тексту: визначати тему, його заголовок, основні частини, введення до нього елементів опису чи міркувань.<br>Розвиток уявлення під час слухання та сприймання різних текстів.<br>Розвиток умінь давати оцінку прослуханому.<br>Активізація та стимулювання зв'язного мовлення у процесі вираження оцінки прослуханого, власних суджень, думок.<br><br>Розвиток усіх функцій і операцій, що забезпечують нормальну взаємодію аналізаторних систем, які є основою повноцінного розвитку читання як однієї з форм писемного виду мовленнєвої діяльності.<br>Розвиток умінь читати мовчки, розуміння прочитаного.<br>Розвиток операції ймовірного прогнозування (уміння передбачати останнє слово рядка у віршах або останнє слово речення; уміння передбачати декілька слів, пов'язаних |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| | | | обсягом, ніж у попередніх класах, швидко знаходячи в них указані вчителем елементи тексту (розділові знаки, слова, частини тексту, виділені спеціальними шрифтами, цифри, виноски, кількість абзаців, довгих речень, певний розділ чи підрозділ тощо);<br>**знаходить** у тексті аргументи, використані для підтвердження двох чи більше поглядів, думок; прямо не виражену спонукальну інформацію;<br>**складає** план, тези як способи запису прочитаного;<br>**оцінює** прочитане (зміст, форму, будову й мовне оформлення). | спільним змістом; останнього складу у словах різної структури).<br>Корекція зорового сприймання, пам'яті, контролю.<br><br>Розвиток умінь складати план прочитаного тексту з метою запису: визначати тему, його заголовок, основні тези.<br>Вправляння в умінні оцінювати прочитаний текст та висловлювати своє ставлення до прочитаного. |
| | | **Виразне читання вголос** текстів різних типів, стилів, жанрів мовлення (також різноманітних жанрів фольклору, вивчення деяких напам'ять або близько до тексту для збагачення власного мовлення). | **Учень /учениця:**<br>**виразно** читає вголос знайомі, складніші за сприйняттям порівняно з попередніми класами, і незнайомі тексти різних стилів, типів, жанрів мовлення, з достатньою швидкістю (80-120 слів за хв.), відповідно до орфоепічних та інтонаційних норм, виражаючи за допомогою темпу, тембру, гучності читання особливості змісту, стилю тексту, мовного оформлення, авторський задум;<br>**оцінює** прочитаний вголос текст (його зміст, форму, будову й мовне оформлення); | Удосконалення читацьких навичок, орфоепічних норм мовлення під час читання.<br>Розвиток операцій прогнозування, слухового контролю під час читання уголос.<br>Розвиток навички виразного читання: уміння передавати за допомогою інтонації: настрій, стан, характер персонажів; чітко та виразно декламувати вивчені напам'ять твори.<br>Розвиток умінь оцінювати прочитаний текст, оцінювати прочитаний текст, задум автора та висловлювати своє ставлення до прочитаного доступними фразами. |
| **3** | | **<u>Відтворення тексту:</u>**<br><br>***Перекази*** за складним планом.<br>**Говоріння:**<br>Стислі перекази текстів наукового й публіцистичного стилів. | **Учень /учениця:**<br>**переказує** (усно й письмово) докладно, вибірково й стисло тексти художнього, наукового й публіцистичного стилів, підпорядковуючи висловлення темі й основній думці, дотримуючись композиції, мовних, стильових особливостей | Розвиток навичок монологічного мовлення: аналізу події, ситуації, про які йдеться у тексті, умінь визначати головну думку; планувати вислів; виражати зміст ситуацій чи подій за допомогою мовних засобів.<br>Корекція темпо-ритмічних засобів мовлення: плавності, сили голосу під час читання, |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| | | Вибірковий переказ тексту художнього стилю .<br><br>**Письмо:**<br>Вибіркові перекази текстів наукового й художнього стилів (на основі декількох джерел).<br>Докладний переказ тексту публіцистичного стилю з творчим завданням. | прослуханих і прочитаних текстів художнього, наукового й публіцистичного стилів мовлення обсягом (для докладного переказу – 300-350 слів, стислого й вибіркового – у 1,5-2 рази більше), за самостійно складеним складним планом;<br>**оцінює** текст (його зміст, форму, мовне оформлення й авторський задум). | інтонації відповідно до жанрів та стилів мовлення.<br>Розвиток умінь оцінювати прочитаний текст, задум автора та висловлювати своє ставлення до прочитаного.<br>Розвиток писемної форми монологічного мовлення: переказ тексту з творчим завданням.<br>Корекція орфографічної грамотності, уміння застосовувати набуті знання. |
| **4** | | **<u>Створення власних висловлень:</u>**<br>**Діалогічне мовлення:**<br>**Говоріння й письмо**<br>***Діалог,*** складений відповідно до пропонованої ситуації (офіційна й неофіційна розмова, діалог-домовленість),<br>обговорення самостійно обраної теми, розігрування діалогу.<br><br>**Монологічне мовлення:**<br>***Твори*** за складним планом. | **Учень /учениця:**<br>**складає, розігрує** усний і письмовий діалог (орієнтовно 12-14 реплік для двох учнів) відповідно до запропонованої ситуації, демонструючи певний рівень вправності в процесі діалогу (стислість, логічність, виразність, доречність, винахідливість тощо), додаючи або замінюючи окремі репліки діалогу відповідно до зміненої ситуації спілкування;<br>**обирає** самостійно аспект запропонованої теми, висловлюючи особисту позицію щодо обговорення її, знаходячи цікаві, переконливі аргументи на захист своєї позиції, також і з власного життєвого досвіду, змінюючи власну думку в разі незаперечних контраргументів;<br>**використовує** репліки для стимулювання й підтримання діалогу, формули мовленнєвого етикету; дотримуючись норм української літературної мови;<br>**оцінює** висловлення (його зміст, форму, будову й мовне оформлення).<br><br>**Учень /учениця:**<br>**складає** усні й письмові твори, тези, доповідь, конспект почутого, заяву, | Розвиток навички діалогічного мовлення: створювати вислови, виражати зміст ситуацій чи подій за допомогою мовних засобів в усній і письмовій формі.<br>Корекція усного мовлення: навичок зв’язного мовлення, розширення словникового запасу, розвиток граматично правильного оформлення висловлювань у процесі складання усної розповіді з метою комунікації.<br>Розвиток умінь обирати аспект запропонованої теми, аргументовано її обговорювати.<br>Корекція та удосконалення орфоепічних норм мовлення, навичок використання норм української літературної мови. Розвиток слухової уваги, слухової пам’яті, уміння застосовувати набуті мовні знання під час створення мовленнєвої ситуації.<br>Розвиток умінь оцінювати текст та інші висловлювання.<br><br>Розвиток навички монологічного мовлення: |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| | | **Говоріння:**<br>Твір-роздум у публіцистичному стилі мовлення на суспільну тему.<br>Доповідь на основі двох-трьох джерел на морально-етичну або суспільну теми в публіцистичному стилі.<br>**Письмо:**<br>Твір в публіцистичному стилі мовлення на морально-етичну тему.<br>Тези прочитаного (художнього твору, публіцистичної чи науково-пізнавальної статей).<br>Конспект почутого науково-навчального тексту.<br>***Ділові папери***. Заява. Автобіографія. Резюме. | автобіографію, резюме, підпорядковуючи висловлення темі й основній думці, будуючи в логічній послідовності за самостійно складеним простим або складним планом, добираючи мовні засоби відповідно до задуму висловлення, стилю й жанру мовлення;<br>**добирає й систематизує** з різних джерел (довідкової й художньої літератури, ресурсів Інтернету тощо) матеріал для творів;<br>**робить** узагальнення й висновки;<br>**додержується** вимог до мовлення й основних правил спілкування;<br>**знаходить і виправляє** недоліки в змісті, будові й мовному оформленні власного й чужого висловлення;<br>**оцінює** текст (його зміст, форму, задум і мовне оформлення). | зв'язного мовлення, планування вислову; розширення словникового запасу, розвиток граматично правильного оформлення висловлювань у процесі складання усної розповіді.<br>Вправляння в створенні усних та письмових текстів, дотримуючись послідовності викладу думки.<br>Розвиток умінь творчо переказувати текст в усній і письмовій формі.<br>Корекція розумових операцій (узагальнення, аналіз, уміння робити умовиводи, логічне мислення) у процесі планування та створення висловлювань.<br>Корекція орфографічної грамотності, уміння застосовувати набуті знання.<br>Корекція та удосконалення орфоепічних норм мовлення, етикету, навичок використання норм української літературної мови.<br>Розвиток слухової, зорової уваги до власних та чужих висловлювань, наявних недоліків, умінь самостійно їх виправляти.<br>Розвиток умінь оцінювати текст та інші висловлювання. |
| **Міжпредметні зв'язки**. Виступ проблемного характеру на літературну тему (література); цитатний план, тези літературно-критичних статей, окремих розділів їх і розділів підручників (література, історія, географія та ін.). | | | | |

## Мовна змістова лінія
***(83 години + 4 години резерву)***

| № п\п | Кіль-кість годин | Зміст навчального матеріалу | Державні вимоги до рівня мовної компетентності учнів | Спрямованість корекційно-розвиткової роботи та очікувані результати |
|---|---|---|---|---|

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| **1** | **1** | **Вступ**<br>Українська мова серед інших мов. Розвиток української мови. | **Учень /учениця:**<br>**усвідомлює** здійснення процесу й результату розвитку української мови в ході історичного становлення українського суспільства та його культури, місце української мови серед інших мов;<br>**визначає** функції мови в житті суспільства. | Формування розуміння ролі і місця мови як засобу спілкування, вираження думок, в збереженні духовних, культурних, історичних надбань народу.<br>Виховання поважного ставлення до української мови, мовних норм, мовленнєвої культури; значення і місце мови серед інших мов. |
| **2** | **8** | **Повторення вивченого у 9 класі.**<br>**Просте неускладнене й ускладнене речення**<br>***Правопис.*** Основні правила правопису (за вибором учителя). | **Учень /учениця:**<br>**знаходить** у тексті просте речення й розрізняє його види;<br>**визначає** його істотні ознаки;<br>**правильно ставить** розділові знаки в простому реченні й обґрунтовує їх;<br>**знаходить і виправляє пунктуаційні** помилки на вивчені правила**;**<br>**складає** усні й письмові висловлення на самостійно визначену соціокультурну тему, використовуючи вивчені виражальні можливості мовних засобів простого речення. | Систематизація знань про речення.<br>Удосконалення умінь визначати в тексті просте речення.<br>Корекція розумових операцій (аналізу, розрізнення) під час виділення речення з тексту та визначення його істотних ознак.<br>Закріплення орфографічної навички написання розділових знаків в реченні.<br>Розвиток умінь висловлювати власні міркування щодо написання орфограм.<br>Удосконалення навички створювати усне і письмове висловлювання. |
| **3** | **18** | **Складнопідрядне речення,** його будова й засоби зв'язку в ньому. Підрядні сполучники й сполучні слова в складнопідрядних реченнях. Основні види складнопідрядних речень: з означальними, з'ясувальними, обставинними підрядними частинами (способу дії й ступеня, порівняння, місця, часу, причини, наслідку, мети, умови, допусту).<br>Складнопідрядне речення з кількома підрядними частинами. | **Учень /учениця:**<br>**знаходить у тексті** складнопідрядне речення з однією й кількома підрядними частинами;<br>**визначає** головну й підрядну частини, види складнопідрядних речень, істотні ознаки їх, межі головної й підрядної частин, кількість частин;<br>**класифікує** складнопідрядні речення за значенням і будовою, засобами зв’язку в них;<br>**розрізняє** сполучники й сполучні слова;<br>**правильно ставить** коми між частинами складнопідрядного речення й обґрунтовує їх;<br>**знаходить і виправляє** помилки на вивчені правила;<br>**правильно інтонує** складнопідрядні речення; | Розвиток умінь виділяти складнопідрядне речення.<br>Розвиток умінь визначати головну і підрядну частини складнопідрядного речення.<br>Розвиток правильної інтонації складнопідрядного речення.<br>Корекція розумових операцій: аналіз, синтез, розрізнення, класифікація, порівняння у процесі написання складнопідрядних речень.<br>Формування орфографічної навички написання розділових знаків в складнопідрядних реченнях.<br>Закріплення навички написання вивчених орфограм.<br>Розвиток умінь помічати орфограми, пунктограми, виправляти правописні, |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| | | ***Правопис.*** Розділові знаки між частинами складнопідрядного речення.<br>Розділові знаки в складнопідрядному реченні з кількома підрядними частинами.<br><br>***Внутрішньопредметні зв'язки:***<br>***Культура мовлення й стилістика****. Синонімічність сполучникових складних, складнопідрядних і простих речень із відокремленими членами. Інтонація складнопідрядного речення.*<br>***Текст (риторичний аспект).***<br>*Роль складнопідрядних речень у визначенні понять у текстах наукового й публіцистичного стилів.*<br><br>***Міжпредметні зв'язки.*** *Наукові визначення, встановлення причиново-наслідкових зв'язків між явищами (історія, географія, хімія, біологія, математика, фізика).* | **аналізує** й **порівнює** виражальні можливості складнопідрядних речень та інших синонімічних конструкцій у текстах різних стилів;<br>**конструює** складнопідрядні речення різних видів і вводить їх у тексти різних стилів;<br>**складає** усні й письмові висловлення на соціокультурну тему різних стилів, використовуючи в них виражальні можливості складнопідрядних речень. | дисграфічні помилки при написанні складнопідрядних речень.<br>Корекція зорового контролю за виконанням письмових завдань.<br>Закріплення умінь використовувати виражальні засоби складнопідрядних речень у процесі створення висловів. |
| **4** | **13** | **Безсполучникове складне речення.** Смислові відношення між частинами безсполучникового складного речення.<br>***Правопис***. Розділові знаки в безсполучникових реченнях..<br><br>***Внутрішньопредметні зв'язки:*** | **Учень /учениця:**<br>**знаходить** у тексті безсполучникові складні речення;<br>**визначає** основні ознаки, смислові відношення між частинами безсполучникових складних речень;<br>**розмежовує** безсполучникові складні речення й сполучникові (складносурядні й складнопідрядні); | Формування знань про безсполучникове складне речення.<br>Розвиток умінь виділяти безсполучникові складні речення.<br>Формування розуміння смислових відношень між частинами безсполучникових складних речень.<br>Формування умінь диференціювати безсполучникові складні речення і сполучникові. |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| | | ***Культура мовлення й стилістика***. *Синонімічність сполучникових і безсполучникових складних речень і простих речень.*<br>*Особливості інтонації безсполучникового складного речення.*<br><br>***Міжпредметні зв'язки***. *Опис у художньому творі (література).* | **розрізняє** види безсполучникових складних речень за характером синтаксичних і смислових зв'язків між простими реченнями);<br>**правильно інтонує** безсполучникові складні речення;<br>**правильно ставить** розділові знаки між частинами безсполучникового складного речення й обґрунтовує їх; **знаходить і виправляє** пунктуаційні помилки на вивчені правила;<br>**аналізує** й **порівнює** виражальні можливості безсполучникових складних речень із синонімічними синтаксичними конструкціями в невеликих текстах розмовного, публіцистичного й художнього стилів;<br>**правильно будує** безсполучникові складні речення з різними смисловими відношеннями між частинами їх; добирає до них синтаксичні синоніми;<br>**використовує** виражальні можливості їх в усних і письмових висловленнях на певну соціокультурну тему. | Розвиток правильної інтонації безсполучникового складного речення.<br>Формування орфографічної пильності щодо використання розділових знаків між частинами безсполучникового складного речення.<br>Закріплення навички написання вивчених орфограм.<br>Розвиток умінь помічати орфограми, пунктограми, виправляти правописні, дисграфічні помилки при написанні речень.<br>Корекція зорового контролю за виконанням письмових завдань.<br>Закріплення умінь використовувати виражальні засоби речень відповідно до видів та стилів тексту.<br>Розвиток синтаксичної синонімії при створенні та використанні безсполучникових складних речень. |
| **5** | **13** | **Складне речення з різними видами сполучникового й безсполучникового зв'язку.**<br>***Правопис.*** Розділові знаки в складному реченні з різними видами сполучникового й безсполучникового зв'язку.<br><br>***Внутрішньопредметні зв'язки:***<br>***Культура мовлення.***<br>*Синонімічність складних речень із простими.* | **Учень /учениця:**<br>**знаходить** у тексті складне речення з різними видами зв'язку;<br>**визначає** його основні ознаки й будову;<br>**правильно розставляє** в них розділові знаки й обґрунтовує їх; **знаходить і виправляє** помилки на вивчені правила;<br>**розрізняє** вивчені пунктуаційні правила;<br>**аналізує** й **зіставляє** виражальні можливості складних речень із різними видами зв'язку й синонімічних конструкцій;<br>**будує** складні речення з різними видами зв'язку; | Розвиток умінь виділяти складне речення з різними видами зв'язку; визначати основні ознаки й структурні складові.<br>Розвиток навички побудови складних речень з різними видами зв'язку.<br>Формування орфографічної пильності щодо використання розділових знаків при написанні складних речень.<br>Закріплення навички написання вивчених орфограм.<br>Розвиток умінь помічати орфограми, пунктограми, виправляти правописні, дисграфічні помилки при написанні речень. |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| | | ***Міжпредметні зв'язки***. *Використання складних речень у художніх описах (література).* | **складає** усні й письмові висловлення публіцистичного й наукового стилів, доцільно використовуючи виражальні можливості складних речень. | Корекція зорового контролю за виконанням письмових завдань.<br>Закріплення умінь використовувати виражальні засоби речень відповідно до видів та стилів тексту.<br>Розвиток та використання синтаксичної синонімії в усних та письмових висловлюваннях. |
| **6** | **8** | **Текст як одиниця мовлення й продукт мовленнєвої діяльності**<br>*Повторення й узагальнення.*<br>Текст і основні ознаки його.<br>Будова тексту. Мікротема й абзац. Ключові слова в тексті й абзаці. Види й засоби міжфразового зв'язку. Актуальне членування у висловленні: відоме і нове.<br>***Правопис.*** Повторення вивчених розділових знаків у простому і складному реченнях.<br>***Внутрішньопредметні зв'язки:***<br>***Культура мовлення й стилістика.***<br>*Засвоєння складних випадків слововживання.*<br>*Синонімічність синтаксичних конструкцій.*<br>***Текст (риторичний аспект).***<br>*Оптимальне структурування абзаців і мікротем у висловленнях, що належать до різних типів, жанрів і стилів мовлення.* | **Учень /учениця:**<br>**усвідомлює** текст, його істотні ознаки й структурні особливості;<br>**визначає** тему, основну думку тексту, виділяє ключові слова в тексті й тематичне речення в абзаці;<br>**визначає** види й засоби міжфразового зв'язку, розподіляє текст на мікротеми, членує речення у висловленні на відоме і нове;<br>розрізняє спільне і відмінне між мікротемою й абзацом;<br>**оцінює** виражальні можливості текстів різних типів і стилів;<br>**конструює** невеликі тексти на певну тему, доцільно розподіляючи їх на мікротеми й абзаци відповідно до комунікативного задуму, використовуючи членування речень на відоме і нове для забезпечення оптимальної зв'язності текстів;<br>**використовує** виражальні можливості текстів різних типів, стилів і жанрів у власному усному й писемному мовленні. | Удосконалення навички аналізу тексту за змістом і структурою.<br>Розвиток умінь висловлювати міркування щодо змісту тексту: тематика, стиль, мікротеми, ключові слова.<br>Розвиток навички монологічного усного і писемного мовлення: створювати висловлювання на задану тематику, виражати зміст ситуації чи події за допомогою мовних засобів; уведення у розповідь речень з відомим і новим змістом.<br>Розвиток синтаксичної синонімії.<br>Удосконалення навички виразного мовлення: уміння передавати за допомогою інтонації: настрій, стан, характер персонажів.<br>Закріплення навички написання вивчених орфограм.<br>Розвиток умінь помічати орфограми, пунктограми, виправляти правописні, дисграфічні помилки при написанні простих і складних речень.<br>Корекція зорового контролю за виконанням письмових завдань. |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| **7** | **22** | **Повторення й систематизація вивченого**<br>Слово як предмет вивчення.<br>Мовні аспекти вивчення речення (порядок слів у реченні, граматична основа, види речень).<br>***Правопис.***<br>Орфографія. Пунктуація. | **Учень /учениця:**<br>**аналізує й систематизує** вивчені в шкільному курсі мовні поняття й правила;<br>**виділяє** в них подібне та **узагальнює** його;<br>**здійснює** самоконтроль за результатами навчальних досягнень. | Удосконалення та систематизація знань, умінь і навичок з вивчених понять і правил, правильне використання їх у всіх видах мовленнєвої діяльності.<br>Удосконалення навички написання засвоєних орфограм.<br>Розвиток самоконтролю за виконаними діями та навчальними досягненнями.<br>Розвиток розумових операцій аналізу, узагальнення, контролю під час виконання підсумкових завдань. |

**Соціокультурна змістова лінія**

| **Орієнтовний зміст навчального матеріалу** | | | **Державні вимоги до рівня соціокультурної компетентності учнів** | **Спрямованість корекційно-розвиткової роботи** |
|---|---|---|---|---|
| **Сфери відношень** | **Тематика текстів** | **Теми висловлювань** | | |
| Я і українська мова й література.<br><br>Я і Батьківщина (її природа, історія).<br><br>Я і національна культура (звичаї, традиції, свята, культура взаємин, українська пісня). | Розвиток української мови.<br>Письменники про українську мову.<br>Природа різних регіонів України.<br>Екологічний стан природи в Україні.<br><br>Роль народних традицій, фольклорної творчості, художньої літератури у формуванні світогляду українців. Збагачення української культури духовними скарбами інших народів. | «Поспішаю у храм святого слова»<br><br>«Я вірю в майбутнє твоє, Україно!»<br><br>«На тернистих шляхах нації»<br>«Покликання людини: пізнавати істину, творити добро, примножувати красу». | **Учень (учениця):**<br>сприймає, аналізує, оцінює прочитані чи почуті відомості й добирає й використовує ті з них, які необхідні для досягнення певної комунікативної мети;<br>**використовує** українську мову як засіб формування ціннісної позиції щодо громадянського патріотизму, любові до Батьківщини й української природи, почуття гордості за свою країну, поваги до її історії, культури й | Розвиток мисленнєвих операцій: аналізу, синтезу, порівняння, слухового, зорового сприймання, слухового, мовно-рухового контролю на матеріалі прочитаних чи почутих відомостей з метою комунікації.<br>Розвиток умінь усно послідовно висловлювати свої думки з використанням наявного рівня мовнорухових можливостей у процесі розповіді та переказів про Україну.<br>Вправляння у правильному називанні національних звичаїв, свят, традицій, розповіданні віршів, прислів'їв, фольклорних |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| Я і мистецтво (традиційне й професійне)<br><br>Я і ти (члени родини, друзі, товариші).<br><br>Я як особистість | Архітектурна традиція на теренах України. Народна архітектура. Найвизначніші архітектурні споруди в Україні. Видатні українські архітектори.<br><br>Традиційна родинна обрядовість (народження дитини, ім'я наречення, кумівство, весілля тощо) та її сучасна трансформація.<br><br>Шляхи самопізнання й життєтворчості | «Чарівний дивосвіт мистецтва»<br><br>«Як я розумію дружбу», «Хто для мене є взірцем?».<br><br>Пізнай самого себе», «Мій професійний вибір». | історичних пам'яток, сімейних цінностей, визнання цінності здоров'я свого й інших, оптимізм у сприйманні світу;<br>**усвідомлює** необхідність бути готовим і здатним дотримуватися морально-етичних норм стосовно дорослих і ровесників у школі, позашкільному житті, дома, суспільно корисній діяльності. | творів про Україну, про українську мову тощо.<br>Корекція мовлення у процесі комунікативних ситуацій.<br>Розвиток самоконтролю за мовленням у спілкуванні у школі та поза неї.<br>Виховання патріотизму, любові до рідної країни, людей, її природи, суспільних та культурних явищ, багатств літератури, музики та цінування історичних надбань суспільства.<br>Удосконалення навички мовленнєвої культури та мовленнєвого етикету. |

**Діяльнісна (стратегічна) змістова лінія**

| **Види загально-навчальних вмінь** | **Державні вимоги до рівня діяльнісної компетентності учнів** | **Спрямованість корекційно-розвиткової роботи** |
|---|---|---|
| Організаційно-контрольні | Учень (учениця) *самостійно:*<br>**усвідомлює і визначає** *мотив* і *мету* власної пізнавальної й життєтворчої діяльності;<br>**планує** діяльність для досягнення мети, розподіляючи її на етапи;<br>**здійснює** намічений план за допомогою дібраних *методів* і *прийомів*;<br>**оцінює** проміжні й кінцеві *результати* пізнавальної діяльності, робить відповідні корективи. | Розвиток умінь визначати мотив і мету власної діяльності, планувати свою навчальну, життєву діяльність, розділяти її на етапи.<br>Розвиток умінь реалізовувати заплановану діяльність обраними методами та прийомами.<br>Розвиток умінь обирати адекватні шляхи для здійснення плану.<br>Вправляння в умінні оцінювати здобуті результати діяльності.<br>Розвиток умінь висловлювати результати виконаних робіт (за допомогою вчителя |

| | | |
|---|---|---|
| | | встановлює критерії та орієнтири оцінки, робить корективи щодо отриманого результату). |
| Загальнопізнавальні (інтелектуальні, інформаційні) | Учень (учениця) *самостійно:*<br>**аналізує** мовні й позамовні поняття, явища, закономірності;<br>**порівнює**, **узагальнює, конкретизує** їх;<br>**робить висновки** на основі спостережень;<br>**виділяє головне** з-поміж другорядного;<br>**здобуває** інформацію з різноманітних джерел (довідкової, художньої літератури, ресурсів Інтернету тощо);<br>**здійснює** бібліографічний пошук, працює з текстами вивчених типів, стилів і жанрів мовлення;<br>**систематизує**, **зіставляє**, **інтерпретує** готову інформацію;<br>**моделює** мовні й позамовні поняття, явища, закономірності. | Розвиток мисленнєвих процесів: аналіз, порівняння, узагальнення, умовиводи у процесі отримання інформації та її обговорення.<br>Розвиток спостережень, умінь робити висновки в їх результаті.<br>Вправляння в умінні здобувати інформацію, в практичному орієнтуванні у навчальних джерелах, в умінні працювати з готовою інформацією.<br>Розвиток зв'язного мовлення, темпо-ритмічної сторони мовлення (правильного мовленнєвого дихання, пауз, сили голосу, виразності мовлення, наголосу) (залежно від індивідуальних вимовних можливостей).<br>Розвиток слухового, мовно-рухового контролю за власним мовленням у процесі моделювання розповідей. |
| Творчі | Учень (учениця) *самостійно:*<br>**уявляє** словесно описані предмети і явища, фантазує на основі сприйнятого;<br>**прогнозує** подальший розвиток певних явищ;<br>**переносить** раніше засвоєні **знання й уміння в нову ситуацію;**<br>**помічає і формулює проблеми** в процесі навчання й життєтворчості;<br>**усвідомлює будову** предмета вивчення;<br>**робить припущення** щодо способу розв'язання певної проблеми;<br>**добирає аргументи** для його доведення;<br>**спростовує** хибні припущення й твердження. | Розвиток творчого уявлення в процесі усного та письмового опису предметів, явищ.<br>Розвиток умінь використовувати засвоєні знання й уміння в нових ситуаціях.<br>Розвиток логічного мислення, умінь фантазувати.<br>Розвиток операцій прогнозування, переносу в процесі засвоєння знань та виконання різноманітних творчих завдань.<br>Розвиток зв'язного мовлення у процесі аргументованих висловів. |
| Естетико-етичні | Учень (учениця) | Виховання моральних цінностей і орієнтирів |

| | | |
|---|---|---|
| | **помічає й цінує красу** в мовних явищах, явищах природи, у творах мистецтва, вчинках людей і результатах їхньої діяльності;<br>**критично оцінює** відповідність власних вчинків загальнолюдським моральним нормам, усуває помічені невідповідності цим нормам;<br>**виявляє здатність** поставити себе на місце іншої людини;<br>**усвідомлює** обов'язок кожної людини **творити добро** словом і ділом, **готовий і здатний** його виконувати. | особистості, моральної культури і культури поведінки учнів.<br>Удосконалення почуття прекрасного в явищах мови, природи, мистецтві, у вчинках і звершеннях людей.<br>Розвиток умінь критично ставитись до своїх вчинків, помічати і усувати виявлені невідповідності.<br>Вправляння в створенні зв'язних висловлювань у процесі виконання різноманітних лінгвістичних завдань.<br>Виховання співчуття, емоційно-позитивного ставлення до природи, до інших людей. |

**<u>Програму підготувала:</u> Трофименко Л.І., ст. н. сп. лабораторії логопедії Інституту спеціальної педагогіки НАПН України, к. пед. н.**
**Основа:**

- **Навчальна програма з української мови для 5-9 класів загальноосвітніх навчальних закладів (зі змінами, затвердженими наказом МОН України від 29.05.2015 № 585)** Укладачі: Г.Т.Шелехова, М.І.Пентилюк, В.І.Новосьолова, Т.Д.Гнаткович, Н.Б.Коржова, К.В.Таранік-Ткачук.
- **Програми та рекомендації до розподілу програмного матеріалу загальноосвітніх навчальних закладів для 5-10 класів спеціальних загальноосвітніх закладів для дітей з тяжкими порушеннями мовлення. – К.: − 2009.** Програми підготували М.К.Шеремет (керівник), В.В.Тищенко, В.В.Тарасун та ін..